

Međunarodni sud za krivično gonjenje
osoba odgovornih za teška kršenja
međunarodnog humanitarnog prava
počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije
od 1991. godine

Predmet br. IT-05-88/2-T

Datum: 7. juli 2010.

Original: engleski

PRED PRETRESNIM VIJEĆEM II

U sastavu: sudija Christoph Flügge, predsjedavajući
sudija Antoine Kesia-Mbe Mindua
sudija Prisca Matimba Nyambe

Sekretar: g. John Hocking

Odluka od: 7. jula 2010. godine

TUŽILAC

protiv

ZDRAVKA TOLIMIRA

JAVNO

**ODLUKA PO ZAHTJEVU TUŽILAŠTVA ZA UVRŠTAVANJE U SPIS
PISMENIH DOKAZA NA OSNOVU PRAVILA 92BIS I 94BIS**

Tužilaštvo

g. Peter McCloskey

Optuženi

Zdravko Tolimir

OVO PRETRESNO VIJEĆE Međunarodnog suda za krivično gonjenje osoba odgovornih za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na teritoriji bivše Jugoslavije od 1991. godine (dalje u tekstu: Međunarodni sud) rješava po "Zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis pismenih dokaza umjesto *viva voce* iskaza u skladu s pravilom 92*bis*", podnesenom 13. februara 2009. godine (dalje u tekstu: Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*) i ovim donosi odluku po tom zahtjevu.

I. UVOD

1. U Zahtjevu na osnovu pravila 92*bis*, tužilaštvo od Vijeća traži da na osnovu pravila 92*bis* Pravilnika o postupku i dokazima (dalje u tekstu: Pravilnik) uvrsti u spis pismene dokaze 130 svjedoka. Nakon podnošenja Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis*, tužilaštvo je podnijelo prijedlog za prihvatanje pismenih dokaza 20 od tih svjedoka na osnovu pravila 92*ter*¹ i pored toga povuklo zahtjev za prihvatanje na osnovu pravila 92*bis* u vezi sa tri svjedoka,² tako da je po Zahtjevu potrebno donijeti odluku za 107 svjedoka.³ Osim toga, devet od preostalih 107 svjedoka su vještaci.

2. Mnogi od tih 107 svjedoka su već svjedočili na Međunarodnom sudu. Nekoliko ih je svjedočilo *viva voce* u predmetu *Tužilac protiv Popovića i drugih* (dalje u tekstu: predmet *Popović*) i tužilaštvo sada podnosi transkripte njihovih iskaza u predmetu *Popović*, zajedno s povezanim dokaznim predmetima. Dio svjedoka je svjedočio na osnovu pravila 92*ter* u predmetu *Popović* i tužilaštvo sada podnosi transkripte njihovih iskaza u predmetu *Popović*, kao i njihova ranija svjedočenja bilo u predmetu *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića* (dalje u tekstu: predmet *Blagojević*) ili u predmetu *Tužilac protiv Krstića* (dalje u tekstu: predmet *Krstić*), zajedno s povezanim dokaznim predmetima. Međutim, budući da nekoliko svjedoka u predmetu *Popović* nije svjedočilo u sudnici, tužilaštvo podnosi transkripte njihovih iskaza u predmetu *Blagojević i/ili Krstić*.⁴

3. Osim toga, tužilaštvo predlaže prihvatanje nekoliko svjedoka koji nisu ranije svjedočili na Međunarodnom sudu. Među tim svjedocima su svjedoci koji su svjedočili u postupcima na nacionalnim sudovima i svjedoci koji podnose izjavu na osnovu pravila 92*bis*(B).⁵

¹ Svjedoci br. 15, 38, 42, 43, 44, 59, 60, 81, 82, 83, 92, 94, 100, 102, 105, 107, 110, 117, 134 i 139.

² Svjedoci br. 27, 99 i 185.

³ Svjedoci br. 2, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28, 36, 41, 45, 46, 47, 51, 52, 54, 56, 57, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 97, 101, 104, 106, 111, 113, 116, 118, 119, 120, 122, 123, 124, 125, 132, 133, 135, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 173, 175, 177, 178, 179, 180, 181, 182, 183, 184, 186 i 190.

⁴ Svjedoci br. 28, 54, 56, 59, 61, 165 i 190.

⁵ Svjedoci br. 52, 63-80, 57, 60, 185 i 186.

II. PROCESNI KONTEKST

4. Tužilaštvo je 13. marta 2009. podnijelo "Obavještenje tužilaštva o objelodanjivanju izvještaja vještaka na osnovu pravila 94bis, s priloženim dodacima A i B" (dalje u tekstu: Obavještenje tužilaštva na osnovu pravila 94bis), u kojem obavještava da je objelodanilo nekoliko izvještaja vještaka na čije se svjedočenje odnosi i Zahtjev tužilaštva na osnovu pravila 92bis.⁶

5. Tužilaštvo je 18. marta 2009. podnijelo povjerljivi "Zahtjev tužilaštva za prihvatanje dokaznih predmeta na osnovu pravila 92ter s dodacima A-C" (dalje u tekstu: Prvi zahtjev na osnovu pravila 92ter), kojim je zatražilo (i) da se zahtjev za prihvatanje pismenih dokaza deset svjedoka na osnovu pravila 92bis preinači u zahtjev za prihvatanje njihovih dokaza na osnovu pravila 92ter⁷ i (ii) da povuče svoj zahtjev na osnovu pravila 92bis u vezi sa četiri svjedoka.⁸ Istoga dana, tužilaštvo je podnijelo povjerljivi "Zahtjev tužilaštva za prihvatanje iskaza Bojanovića, [B-161 u predmetu *Tužilac protiv Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T] (dalje u tekstu: svjedok B-161) i Deronjića na osnovu pravila 92quater s povjerljivim dodacima A i B" (dalje u tekstu: Zahtjev na osnovu pravila 92quater), u kojem je zatražilo da se prihvate predloženi dokazi tri svjedoka na osnovu pravila 92quater, čim je zapravo povuklo zahtjev za prihvatanje predloženih dokaza tih svjedoka na osnovu pravila 92bis.⁹ Oba zahtjeva su odobrena, prvi "Odlukom po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92ter sa dodacima A-C", koju je Vijeće donijelo 3. novembra 2009., a drugi "Odlukom po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92quater" koju je Vijeće donijelo 25. novembra 2009. godine.

6. Vijeće je primilo "Hitne zahteve Zdravka Tolimira u vezi sa određivanjem rokova za podnošenje odgovora na podneske tužilaštva u skladu sa pravilima 92bis i 94bis", koje je optuženi dostavio na B/H/S-u 16. aprila 2009. godine, čiji je engleski prijevod zaveden 17. aprila 2009. godine i u kojima optuženi od Vijeća traži (1) da mu odobri 29. maj 2009. godine kao rok za podnošenje odgovora na Obavještenje tužilaštva na osnovu pravila 94bis i (2) da se trenutno uzdrži od određivanja roka za podnošenje odgovora na Zahtjev na osnovu pravila 92bis. Dana 21. aprila 2009. godine, tužilaštvo je podnijelo "Odgovor tužilaštva na zahtjeve optuženog Tolimira u vezi s određivanjem rokova za podnošenje odgovora na podneske tužilaštva na osnovu pravila 92bis i

⁶ Obavještenje tužilaštva na osnovu pravila 94bis, par. 1. Obavještenje o objelodanjivanju se odnosi na svjedoke br. 2, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17 i 18; od kojih su svi, izuzev svjedoka br. 15 i 16, bili predmet Zahtjeva tužilaštva na osnovu pravila 92bis.

⁷ Zahtjev tužilaštva odnosi se na svjedoke br. 15, 42, 43, 44, 59, 60, 81, 82, 83 i 99.

⁸ Svjedoci br. 27 i 98, 185 i 187. Tužilaštvo je navelo da želi pozvati svjedoke br. 185 i 187 kao svjedoke *viva voce*, ali i to da ne namjerava tražiti prihvatanje dokaza svjedoka 27 i 98. Prvi zahtjev na osnovu pravila 92ter, par. 26.

⁹ Svjedoci br. 144, 174 i 176.

94bis" (dalje u tekstu: Odgovor tužilaštva), u kojem se slaže s prvim zahtjevom¹⁰ i protivi drugom zahtjevu, obrazlažući da bi razumno produženje roka moglo biti opravdano, ali da potpuno uzdržavanje od određivanja roka nije opravdano.¹¹

7. Vijeće je 24. aprila 2009. godine donijelo "Odluku po Tolimirovim zahtjevima u vezi s određivanjem rokova za podnošenje odgovora na podneske tužilaštva u skladu s pravilima 92bis i 94bis", kojom je optuženom odobrilo produženje roka za podnošenje odgovora na Obavještenje tužilaštva na osnovu pravila 94bis do 25. maja 2009., a odgovora na Zahtjev tužilaštva na osnovu pravila 92bis do 8. juna 2009. godine.

8. Optuženi je 11. maja 2009. podnio "Zahtev za produženjem roka za podnošenje odgovora na zahtev tužilaštva podnesen u skladu sa pravilom 92bis", čiji je engleski prijevod zaveden 15. maja 2009. godine, u kojem je zatražio dozvolu da dostavi jedinstveni odgovor na Zahtjev na osnovu pravila 92bis do 15. jula 2009. godine, ili zasebne odgovore u četiri dijela: prvi do 8. juna 2009., drugi do 15. juna 2009., treći do 25. juna 2009. i četvrti do 17. jula 2009. godine. Dana 26. maja 2009., tužilaštvo je podnijelo "Odgovor tužilaštva na zahtjev optuženog Tolimira za produženje roka za dostavljanje odgovora na zahtjev tužilaštva na osnovu pravila 92bis", u kojem se ne protivi zahtjevu optuženog, ali kaže da bi podnošenje četiri zasebna odgovora nepotrebno zakomplikovalo stvari i predlaže da se tužilaštvu dozvoli da repliku na sve eventualne odgovore optuženog podnese poslije ljetne pauze u radu Suda.

9. Optuženi je 22. maja 2009. godine podnio "Obavještenje Zdravka Tolimira na osnovu pravila 94bis(B)(ii)", čiji je engleski prijevod zaveden 25. juna 2009. godine (dalje u tekstu: Obavještenje odbrane na osnovu pravila 94bis), u kojem je izjavio da ne prihvata izvještaje vještaka navedene u Obavještenju tužilaštva na osnovu pravila 94bis i traži unakrsno ispitivanje vještaka tužilaštva čiji izvještaji se objelodanjuju Obavještenjem.

10. Vijeće je 29. maja 2009. donijelo "Odluku po Tolimirovom zahtjevu za produženje roka za podnošenje odgovora na zahtjev tužilaštva u skladu s pravilom 92bis", u kojoj je odredilo rokove za podnošenje pojedinih dijelova odgovora optuženog. U skladu s tom odlukom, Vijeće je primilo sljedeće odgovore optuženog na Zahtjev na osnovu pravila 92bis, pri čemu se u svakom od njih iznose različiti prigovori na dokaze za koje tužilaštvo predlaže da budu prihvaćeni na osnovu pravila 92bis:

¹⁰ Odgovor tužilaštva, par. 3.

¹¹ Odgovor tužilaštva, par. 4.

(i) povjerljivi "Odgovor Zdravka Tolimira na Zahtev tužilaštva za uvrštavanje u spis pismenih dokaza umesto *viva voce* iskaza u skladu s pravilom 92*bis*, Prvi deo" (dalje u tekstu: Prvi dio odgovora), koji je podnesen 8. juna 2009. i čiji je engleski prijevod zaveden 22. juna 2009. godine;

(ii) povjerljivi "Odgovor Zdravka Tolimira na Zahtev tužilaštva za uvrštavanje u spis pismenih dokaza umesto *viva voce* iskaza u skladu s pravilom 92*bis*, Drugi deo" (dalje u tekstu: Drugi dio odgovora), koji je podnesen 15. juna 2009. i čiji je engleski prijevod zaveden 10. jula 2009. godine;

(iii) povjerljivi "Odgovor Zdravka Tolimira na Zahtev tužilaštva za uvrštavanje u spis pismenih dokaza umesto *viva voce* iskaza u skladu s pravilom 92*bis*, Treći deo (posmatrači UN, pripadnici Holandskog bataljona i intercept operateri)" (dalje u tekstu: Treći dio odgovora), koji je podnesen 25. juna 2009. i čiji je engleski prijevod zaveden 9. jula 2009. godine;

(iv) povjerljivi "Odgovor Zdravka Tolimira na Zahtev tužilaštva za uvrštavanje u spis pismenih dokaza umesto *viva voce* iskaza u skladu s pravilom 92*bis*, Četvrti deo" (dalje u tekstu: Četvrti dio odgovora), koji je podnesen 10. jula 2009. i čiji je engleski prijevod zaveden 29. jula 2009. godine.

11. Tužilaštvo je 31. jula 2009. podnijelo "Zahtjev tužilaštva za odobrenje da uloži repliku i Repliku na odgovor Zdravka Tolimira na zahtjev tužilaštva za prihvatanje pismenih iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*, dijelovi od jedan do četiri" (dalje u tekstu: Replika), u kojima tvrdi da u prigovoru optuženog koji se odnosi na sve dokaze koje tužilaštvo predlaže na osnovu pravila 92*bis* nije pokazana dobra vjera ni razumnost.

12. Optuženi je 19. avgusta 2009. godine podnio "Zahtev Zdravka Tolimira za odobrenje da uloži dupliku i Dupliku na Repliku na odgovor Zdravka Tolimira na zahtjev tužilaštva za prihvatanje pismenih iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92*bis*", čiji je engleski prijevod zaveden 21. avgusta 2009. godine (dalje u tekstu: Duplika).

13. Tužilaštvo je 26. novembra 2009. godine podnijelo povjerljivo "Dopunsko obavještenje tužilaštva o objelodanjivanju izvještaja vještaka na osnovu pravila 94*bis* i priložene dodatke A i B" (dalje u tekstu: Dopunsko obavještenje tužilaštva na osnovu pravila 94*bis*), u vezi s vještacima na koje se odnosi i Zahtjev tužilaštva na osnovu pravila 92*bis*.

14. Optuženi je 11. januara 2010. godine podnio "Obaveštenje Zdravka Tolimira na osnovu pravila 94bis(B)(ii)", čiji je engleski prijevod zaveden kao povjerljiv 14. januara 2010. godine (dalje u tekstu: Dopunsko obavještenje odbrane na osnovu pravila 94bis), u kojem je izjavio da ne prihvata izvještaje koji su predmet Dopunskog obavještenja tužilaštva na osnovu pravila 94bis i traži unakrsno ispitivanje vještaka tužilaštva čiji izvještaji se objelodanjuju tim obavještenjem.

15. Tužilaštvo je 29. juna 2009. godine podnijelo "Dopunu obavještenja tužilaštva na osnovu pravila 94bis o objelodanjivanju u vezi s izvještajima vještaka", u kojoj tužilaštvo traži dozvolu da svoje objelodanjivanje na osnovu pravila 94bis za svjedoka br. 9 dopuni dodavanjem jednog izvještaja tog vještaka.

III. OPŠTI ARGUMENTI STRANA U POSTUPKU

A. Zahtjev

16. Zahtjev tužilaštva na osnovu pravila 92bis sadrži razne vrste pismenih dokaza iz ranijih postupaka, uključujući dokaze u vidu iskaza *viva voce*, dokaze koji su prihvaćeni na osnovu pravila 92bis i/ili 92ter na ranijim suđenjima, kao i razne kombinacije tih vrsta. Tužilaštvo u glavnom dijelu Zahtjeva na osnovu pravila 92bis tvrdi da se nijedan od predloženih dokaza ne odnosi na djela i ponašanje optuženog¹² i da su oni stoga prihvatljivi. Međutim, tužilaštvo kasnije priznaje da postoji mogućnost da se u nekim dokaznim predmetima o kojima se govori u svjedočenju jednog svjedoka pominje optuženi, premda se svjedočenje tog svjedoka prvenstveno odnosi na način pribavljanja i utvrđivanje autentičnosti tih dokaznih predmeta.¹³

17. Tužilaštvo tvrdi da je većina svjedočenja koje predlaže na osnovu pravila 92bis prikladna za prihvatanje na osnovu kriterijuma iz pravila 92bis(A)(ii), zato što je riječ o dokazima o "bazi zločina" ili uticaju zločina na žrtve, o podacima o kontekstu ili statističkim podacima, ili o dokazima koji sadrže mišljenja vještaka u vezi s pitanjima koja nisu sporna,¹⁴ a prema riječima tužilaštva, "malo je vjerovatno da će [...] baza zločina na bilo koji način biti suštinski osporavana".¹⁵ Tužilaštvo osim toga tvrdi da su dokazi svjedoka pouzdani, kao i da ne postoji nijedan razlog zbog kojeg bi se moglo zaključiti da šteta koju ti dokazi mogu izazvati veća od njihove dokazne vrijednosti,¹⁶ zbog čega nije potrebno da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja. Konkretno, tužilaštvo ističe da su svi dokazi predloženi za uvrštavanje u spis na osnovu

¹² Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 16.

¹³ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 2, bilješka u vezi sa svjedokom br. 6.

¹⁴ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 22.

¹⁵ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 22.

¹⁶ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 23.

pravila 92bis već usmeno predočeni bilo pred Međunarodnim sudom bilo pred Kantonalnim sudom u Tuzli.¹⁷

18. Osim toga, tužilaštvo tvrdi da je "većina svjedočenja o kojima je riječ [...] kumulativna u odnosu na iskaze koji će na suđenju biti predočeni u *viva voce* obliku i/ili putem svjedoka na osnovu pravila 92ter".¹⁸ Doista, u Dodatku A Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, za većinu tih svjedočenja, premda ne i za sva, navedene su reference na druge iskaze i navodi se da su ona kumulativna u odnosu na njih.¹⁹ Tužilaštvo napominje da je u okolnostima u kojima je dokaz uvršten u spis na osnovu pravila 92bis jedini dokaz o određenim činjenicama navedenim u Optužnici, taj dokaz može dovesti do osuđujuće presude samo ukoliko postoje i dokazi koji ga potkrepljuju.²⁰ Pozivajući se na presude drugih pretresnih vijeća, tužilaštvo tvrdi da "drugi dokazi", uključujući svjedočenja drugih svjedoka, dokumentarne dokaze ili video-snimke, mogu biti upotrijebljeni kao potkrepa dokazu uvrštenom u spis na osnovu pravila 92bis da bi se na njemu zasnovala osuđujuća presuda.²¹ Tužilaštvo stoga u Dodatku A Zahtjevu na osnovu pravila 92bis navodi kada su dokazi predloženi na osnovu pravila 92bis potkrijepljeni drugim dokazima, uključujući svjedočenja drugih svjedoka (uključujući druge svjedoke na osnovu pravila 92bis), dokumentarne dokaze i video-snimke.²²

B. Odgovor

19. Optuženi u sva četiri dijela svog odgovora ponavlja više prigovora. Prvo, on često tvrdi da se njegova strategija odbrane razlikuje od ranijih strategija optuženih.²³ Drugo, on tvrdi da bi, ako mu se uskrati pravo na unakrsno ispitivanje nekog svjedoka, to predstavljalo "flagrantno" kršenje njegovog prava na unakrsno ispitivanje, odnosno uskraćivanje prava na odbranu.²⁴ Isto tako,

¹⁷ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 24.

¹⁸ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 23.

¹⁹ V. npr. Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 7, bilješke u vezi sa svjedocima br. 21 i 22 (u kojima se kaže da su njihova svjedočenja kumulativna zato što ih potkrepljuje svjedok br. 19); *ibid.*, str. 26, bilješka u vezi sa svjedokom br. 106 (u kojoj se kaže da je to svjedočenje kumulativno zato što ga potkrepljuju svjedoci br. 95, 96, 109, 112, 103, 114, 108 i 115); upor. *ibid.*, str. 32, bilješka u vezi sa svjedokom br. 133 (u kojoj se kaže da je to svjedočenje kumulativno zato što ga potkrepljuju "svjedočenja drugih svjedoka, pripadnika Drinskog korpusa, koji su takođe navedeni za uvrštavanje u spis na osnovu pravila 92bis").

²⁰ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 18.

²¹ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 18.

²² V. npr. Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 2, bilješka u vezi sa svjedokom br. 8 (u kojoj se kaže da je to svjedočenje kumulativno u odnosu na svjedoka br. 15 prema pravilu 92ter i svjedoka br. 18 predloženog na osnovu pravila 92bis, kao i da ga potkrepljuju dokumentarni dokazi); *ibid.*, str. 8, bilješka u vezi sa svjedokom br. 23 (u kojoj se kaže da je njegovo svjedočenje kumulativno u odnosu na svjedoke br. 19 i 26, kao i u odnosu na svjedoke br. 20, 21, 22, 23, 24, 25 i 28, predložene na osnovu pravila 92bis. Tužilaštvo dodaje da svjedočenje svjedoka br. 23 potkrepljuju predložene činjenice o kojima je već presuđeno br. 49-59, 84-116, 156-167, 168-179, 180-194, 433-451, 459-486, 487-494, 495-510 i 559-563).

²³ V. npr. Prvi dio odgovora, par. 21; Drugi dio odgovora, par. 72.

²⁴ V. npr. Prvi dio odgovora, par. 15; Drugi dio odgovora, par. 67.

optuženi tvrdi da se eventualno ranije unakrsno ispitivanje ne smije smatrati faktorom u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja, ili da tom faktoru treba pridati vrlo malu težinu zato što se njegova odbrana "u velikoj meri razlikuje" od ranijih odbrana optuženih; da u ranijim predmetima nije primijenjena njegova strategija i nisu izneseni njegovi argumenti; kao i da će se on baviti drugim i/ili istim temama, ali detaljnije.²⁵ Treće, optuženi ukazuje na razlike među sažecima svjedočenja svjedoka tužilaštva podnesenim na osnovu pravila 65ter(E) i ranijih svjedočenja tih svjedoka.²⁶ Naposljetku, on tvrdi da se određeni dokazi, zato što tužilaštvo za njih tvrdi da su relevantni za sve tačke Optužnice, ne mogu prihvatiti na osnovu pravila 92bis.²⁷

20. Uz konkretne prigovore koje iznosi za svakog svjedoka pojedinačno, optuženi iznosi i opšti prigovor u vezi s prihvatanjem bez unakrsnog ispitivanja određenih dokaza koji se odnose na djela i ponašanje navedenih učesnika dvaju udruženih zločinačkih poduhvata (dalje u tekstu: UZP) navedenih u Trećoj izmijenjenoj optužnici tužilaštva (dalje u tekstu: Optužnica). Optuženi tvrdi da mu *mora* biti dozvoljeno da unakrsno ispita te svjedoke "zbog toga što se njihovi iskazi tiču ponašanja pojedinaca i grupa lica za koje tužilaštvo iznosi tvrdnju da su pripadnici udruženog zločinačkog poduhvata, a Z. Tolimira čini odgovornim i za njihove radnje ili propuštanja".²⁸ Isto tako, optuženi tvrdi da se dokazi u vezi s djelima i ponašanjem pripadnika VRS-a, za koje se tvrdi da je optuženi njima rukovodio, ne mogu prihvatiti bez unakrsnog ispitivanja.²⁹

21. Odgovarajući na tvrdnju tužilaštva da se mišljenja vještaka tiču pitanja koja nisu sporna, optuženi kaže da su "činjenične tvrdnje tužilaštva, uključujući i one koje se vezuju na navedenu 'bazu zločina', VEOMA SPORNE".³⁰ Optuženi takođe kaže da su dokazi u vezi s bazom zločina, o kojima tužilaštvo govori, "u kategoriji najviše spornih".³¹ U vezi s analizom DNK, optuženi tvrdi da je tužilaštvo odbrani objelodanilo materijale koji "pokreću ozbiljna pitanja" koja se moraju postaviti svjedocima tužilaštva tokom unakrsnog ispitivanja. On takođe tvrdi da se njegovo pravo na pravično suđenje može zaštititi samo tako da mu se pruži prilika da unakrsno ispita sve svjedoke.³²

22. Naposljetku, optuženi tvrdi da ne želi detaljnije govoriti o *načinu* na koji će se njegova unakrsna ispitivanja razlikovati od ranijih unakrsnih ispitivanja jer bi to moglo biti iskorišteno u pripremi svjedoka i oduzelo bi previše vremena i prostora.

²⁵ V. npr. Prvi dio odgovora, par. 9, 19; Drugi dio odgovora, par. 22.

²⁶ V. npr. Treći dio odgovora, par. 102–103, 116, 120, i 127.

²⁷ V. npr. Prvi dio odgovora, par. 43.

²⁸ Četvrti dio odgovora, čiji je engleski prijevod zaveden 29. jula 2009., par. 7.

²⁹ Četvrti dio odgovora, čiji je engleski prijevod zaveden 29. jula 2009., par. 9.

³⁰ Prvi dio odgovora, par. 30 (naglasak u originalu).

³¹ Prvi dio odgovora, par. 31.

³² Prvi dio odgovora, par. 56, 65.

C. Replika

23. Nakon što je zatražilo odobrenje da uloži repliku, tužilaštvo je iznijelo sljedeći argument: "Uopšteni prigovor optuženog na primjenu pravila 92bis [...] pokazuje da se ne radi o postupanju u dobroj vjeri i u znatnoj mjeri ide mimo bilo kakvog razumnog pokušaja da se identifikuju svjedoci čiji se iskazi odnose na pitanja o kojima može postojati istinski spor između strana u postupku".³³ Shodno tome, kako tvrdi tužilaštvo, "Odgovor bi trebalo u cijelosti odbiti".³⁴

D. Duplika

24. Optuženi prvo tvrdi da je duplika primjerena zato što tužilaštvo (i) "iznosi optužbu za postupanje koje navodno protivreči načelu dobre vere" i (ii) pogrešno predstavlja prirodu Odgovora optuženog.³⁵ Konkretno, optuženi tvrdi da "[t]užilaštvo nije poklonilo dužnu pažnju razmatranju argumentacije iznesene u [Odgovoru]" i da se njegovi prigovori Zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis ne mogu tumačiti kao postupanje koje se kosi s načelom dobre vjere.³⁶ Umjesto toga, on tvrdi da se "[p]rotivljenje jedne strane zahtevima druge [...] ni na koji način ne može tretirati kao nedostatak dobre vere".³⁷

25. Optuženi nadalje tvrdi da nije primjereno da tužilaštvo "iznosi da je nesporno ono što je sporno".³⁸ Optuženi ističe da prvi od četiri dijela njegovog odgovora sadrži niz prigovora Zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis u cjelini, kao i konkretne prigovore u vezi sa svakom grupom svjedoka.³⁹ Optuženi takođe ponavlja nekoliko argumenata sadržanih u Odgovoru, uključujući prigovor da je broj svjedoka na koje se odnosi Zahtjev na osnovu pravila 92bis prevelik,⁴⁰ kao i njegovo mišljenje da su dokazi pribavljeni putem svjedoka bosanskih Muslimana "veoma nepouzdana, pa i međusobno kontradiktorni".⁴¹

IV. MJERODAVNO PRAVO

26. Prije svega, Vijeće napominje da, premda to nije izričito rečeno u samom tekstu pravila 92bis, svi dokazi, uključujući one koji su uvršteni u spis na osnovu tog pravila,⁴² moraju zadovoljiti

³³ Replika, par. 3.

³⁴ Replika, par. 4.

³⁵ Duplika, par. 2.

³⁶ Duplika, par. 5.

³⁷ Duplika, par. 11.

³⁸ Duplika, par. 12.

³⁹ Duplika, par. 6.

⁴⁰ Duplika, par. 5.

⁴¹ Duplika, par. 7.

⁴² *Tužilac protiv Galića*, predmet br. IT-98-29-AR73.2, Odluka po interlokutornoj žalbi u vezi s pravilom 92bis(C), 7. juni 2002. (dalje u tekstu: Odluka po žalbi u predmetu *Galić*), par. 12 (gdje se govori o "svr[si] pravila 92bis

osnovne kriterijume prihvatljivosti utvrđene pravilom 89(C) i (D).⁴³ Kao što je napomenulo Žalbena vijeće:

Daleko od toga da se [...] radi o "izuzetku" od pravila 89, pravilo 92bis identifikuje posebnu situaciju u kojoj je, ukoliko su zadovoljeni uslovi iz pravila 92bis, a materijal ima dokaznu vrijednost u smislu pravila 89(C), prihvatanje dokaza u pismenom obliku u načelu u interesu pravde, u smislu pravila 89(F).⁴⁴

27. Pravilo 92bis omogućuje Pretresnom vijeću da ne zahtijeva lično prisustvo svjedoka, već da prihvati svjedočenje u obliku pismene izjave ili transkripta ranijeg iskaza svjedoka umjesto usmenog svjedočenja kad se njima dokazuje nešto drugo, a ne djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u optužnici.⁴⁵ Čak i onda kada su ti dokazi prihvatljivi, Vijeće nije dužno da ih prihvati, nego mora, koristeći svoje diskreciono ovlaštenje, utvrditi (i) da li je prihvatanje primjereno,⁴⁶ i (ii) u slučaju da su dokazi prikladni za prihvatanje, da li će svejedno, koristeći se svojim diskrecionim ovlaštenjem, tražiti da svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja na suđenju.⁴⁷ Ukoliko se od svjedoka zatraži da pristupi, primjenjuju se odredbe pravila 92ter.⁴⁸

28. Shodno tome, analiza Vijeća prema pravilu 92bis sastoji se od tri ili četiri faze, u zavisnosti od vrste svjedočenja u pismenom obliku koje je predloženo kao dokaz. Prvo, Vijeće mora odlučiti da li je dokaz prihvatljiv i da li se njime dokazuje nešto drugo, a ne djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u optužnici. Drugo, u slučaju da dokaz jeste prihvatljiv, Vijeće mora odlučiti da li je primjereno da taj dokaz prihvati na osnovu pravila 92bis. Treće, ako su dokazi uvršteni u spis, Vijeće mora odlučiti hoće li iskoristiti svoje diskreciono ovlaštenje i pozvati dotičnog svjedoka da pristupi radi unakrsnog ispitivanja. Naposljetku, ako je dokaz koji je podnesen radi prihvatanja na osnovu pravila 92bis pismena izjava, moraju biti zadovoljeni formalni kriterijumi iz pravila 92bis(B).

[...] da se kvalifikuje raniji stav izražen u Pravilniku, prema kojem se prednost daje 'neposrednom svjedočenju u sudnici', i omogući da se dokazi iznose u pismenom obliku kad to dozvoljavaju interesi pravde, pod uslovom da takvi dokazi imaju dokaznu vrijednost i da su pouzdani...").

⁴³ Prema pravilu 89(C), "Vijeće može prihvatiti bilo koji relevantan dokaz za koji smatra da ima dokaznu vrijednost". Prema pravilu 89(D), "Vijeće može izuzeti dokaz ako potreba da se osigura pravično suđenje uveliko nadmašuje njegovu dokaznu vrijednost".

⁴⁴ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 12.

⁴⁵ Pravilo 92bis(A).

⁴⁶ Pravilo 92bis(A) ("Pretresno vijeće [...] može prihvatiti, djelimično ili u cijelosti...") (naglasak dodat).

⁴⁷ Pravilo 92bis(C) ("pretresno vijeće će odlučiti da li će tražiti da svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja") (naglasak dodat).

⁴⁸ Pravilo 92bis(C). Prema pravilu 92ter:

(A) Pretresno vijeće može prihvatiti, djelimično ili u cijelosti, svjedočenje u obliku pismene izjave ili transkripta svjedočenja tog svjedoka datog u postupku pred Međunarodnim sudom, pod sljedećim uslovima:

- (i) da je svjedok prisutan u sudnici;
 - (ii) da je svjedok na raspolaganju za unakrsno ispitivanje i eventualno ispitivanje od strane sudija; i
 - (iii) da svjedok potvrdi da pismena izjava ili transkript tačno odražava ono što je on rekao u izjavi i što bi izjavio u slučaju ispitivanja.
- (B) Svjedočenje prihvaćeno u skladu sa stavom (A) može uključivati dokaze kojima se dokazuju djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u optužnici.

A. Prihvatljivost

29. Prema pravilu 92bis, dokazi se ne mogu prihvatiti na osnovu tog pravila ako se njima dokazuju djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u optužnici. Jedno pretresno vijeće Međunarodnog suda je na sljedeći način opisalo konkretno značenje koje treba dati izrazu "djela i ponašanje optuženog":

Izraz "acts and conduct of the accused" (dela i ponašanje optuženog) u pravilu 92bis jeste običan izraz kojem treba dati njegovo uobičajeno značenje: *deeds and behaviour of the accused* (postupci i vladanje optuženog). Ono ne bi smelo da se širi maštovitim tumačenjem. Ne spominju se dela i ponašanje navodnih saizvršilaca, podređenih ili ikog drugog. Da je bila namera da se ovo pravilo proširi na dela i ponašanje navodnih saizvršilaca ili podređenih, onda bi ono tako i glasilo.⁴⁹

Žalbeno vijeće je preciziralo da zabrana prihvatanja dokaza kojima se dokazuju djela i ponašanje optuženog obuhvata sva djela i ponašanje optuženog koje bi moglo biti upotrebljeno za dokazivanje da je on učestvovao u udruženom zločinačkom poduhvatu, ili da je s drugim učesnicima navedenog udruženog zločinačkog poduhvata dijelio namjeru,⁵⁰ utvrdivši da pravilo 92bis(C) isključuje pismena svjedočenja čija je svrha dokazivanje bilo kojeg djela ili ponašanja optuženog na osnovu kojeg tužilaštvo želi potvrditi:

- (a) da je optuženi lično počinio (to jest, da je lično fizički izvršio) bilo koji od zločina za koje je okrivljen, ili
- (b) da je planirao, poticao ili naredio da se izvrše zločini za koje je okrivljen, ili
- (c) da je na drugi način pomagao i podržavao planiranje, pripremu ili izvršenje tih zločina od strane stvarnih izvršilaca zločina, ili
- (d) da se u odnosu na stvarne izvršioce zločina nalazio na nadređenom položaju, ili
- (e) da je znao ili da je bilo razloga da zna da se njegovi podređeni spremaju počinuti ili su već počinili te zločine, ili
- (f) da nije preduzeo razumne mjere da takva djela spriječi ili kazni počinioce tih djela.⁵¹

30. Drugim riječima, s obzirom na to da se "kriterijum" djela i ponašanja odnosi na optuženog lično, činjenica da se dokazi predloženi na osnovu pravila 92bis odnose na djela i ponašanje njegovog podređenog, ili na djela i ponašanje neke druge osobe za koja se optuženi tereti kao odgovorna osoba nije neposredno relevantna za pitanje prihvatljivosti dokaza. Ta činjenica je,

⁴⁹ *Tužilac protiv Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, Odluka po zahtevu optužbe za prihvatanje pismenih izjava u skladu sa pravilom 92bis, 21. mart 2002. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Milošević*), par. 22 (fusnota izostavljena) (naglasak dodat).

⁵⁰ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 9–10.

⁵¹ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 10. V. takođe *Tužilac protiv Lukića i Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis, 22. avgust 2008. (dalje u tekstu: Odluka Pretresnog vijeća u predmetu *Lukić*), par. 15; *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-PT, Odluka po trećem zahtjevu tužilaštva za prihvatanje izjava i transkripata iskaza umjesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (svjedoci za grad Sarajevo), 15. oktobar 2009. (Odluka u predmetu *Karadžić* iz oktobra 2009.), par. 5.

naime, relevantna u opštem kontekstu načina na koji će Vijeće iskoristiti svoje diskreciono ovlaštenje na osnovu pravila 92*bis*, kao što se podrobnije objašnjava dolje u tekstu.⁵²

B. Pitanje treba li prihvatiti dokaze

31. Premda Vijeće može uzeti u obzir bilo koji faktor pri razmatranju pitanja treba li uvrstiti prihvatljive pismene dokaze, pravilo 92*bis*(A) sadrži sljedeći spisak nekih, ali ne i svih, faktora koji idu u prilog njihovom prihvatanju, odnosno neprihvatanju:

- (i) Faktori koji idu u prilog prihvatanju svjedočenja u obliku pismene izjave ili transkripta uključuju ali nisu ograničeni na okolnosti u kojima to svjedočenje:
 - (a) ima kumulativni karakter, jer će o sličnim činjenicama usmeno svjedočiti ili su već svjedočili drugi svjedoci;
 - (b) govori o relevantnom istorijskom, političkom ili vojnom kontekstu;
 - (c) sadrži opštu ili statističku analizu nacionalne strukture stanovništva u mjestima na koja se odnosi optužnica;
 - (d) govori o uticaju zločina na žrtve;
 - (e) govori o karakteru optuženog; ili
 - (f) govori o faktorima koje treba uzeti u obzir prilikom odmjeravanja kazne.
- (ii) Faktori koji idu u prilog tome da se ne prihvati svjedočenje u obliku pismene izjave ili transkripta uključuju ali nisu ograničeni na pitanja da li:
 - (a) opšti interes nalaže da se svjedočenje iznese usmeno;
 - (b) strana koja se protivi može pokazati da je to svjedočenje zbog svog karaktera i izvora nepouzđano ili da je šteta koju ono može proizvesti veća od njegove dokazne vrijednosti; ili
 - (c) postoje drugi faktori zbog kojih je primjereno da svjedok prisustvuje radi unakrsnog ispitivanja.

32. Premda činjenica da se pismeno svjedočenje odnosi na djela i ponašanje podređenih optuženog nije presudna za pitanje prihvatljivosti tih dokaza na osnovu pravila 92*bis*, Žalbena vijeće je bilo mišljenja da je osnovna namjera tog pravila bila da se ono koristi za dokazivanje

⁵² *Tužilac protiv Brđanina i Talića*, predmet br. IT-99-36-T, Javna verzija povjerljive Odluke o prihvatanju izjava shodno pravilu 92*bis* od 1. maja 2002., 23. maj 2002. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu Brđanin iz maja 2002.), par. 14. V. takođe diskusiju dolje u par. 32.

onoga što je postalo poznato pod nazivom dokazi o bazi zločina, "a ne djela i ponašanja osoba koje se mogu opisati kao neposredni bliski podređeni optuženog".⁵³ Prema tome, premda sama činjenica da se pismeni dokazi odnose na djela i ponašanje nekog podređenog optuženog, ili neke druge osobe za čija se djela i ponašanje se optuženi tereti kao odgovorna osoba nije presudna za ocjenu primjerenosti prihvatanja tog dokaza na osnovu ovog pravila, druga vijeća su izričito razmatrala okolnosti da li je osoba čija su djela i ponašanje opisani u izjavi ili transkriptu bila toliko blizu optuženom i da li su ti dokazi u dovoljnoj mjeri suštinski važni za tezu tužilaštva da bi bilo nepravedno to svjedočenje prihvatiti u pismenom obliku.⁵⁴

C. Pitanje treba li svjedok pristupiti radi unakrsnog ispitivanja

33. U slučajevima kada odluči prihvatiti pismeno svjedočenje na osnovu pravila 92bis, Vijeće svejedno može zatražiti da svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja i u tom slučaju primjenjuju se odredbe pravila 92ter.⁵⁵ Jedno vijeće je zauzelo stav da pravilo 92bis daje "diskreciono pravo Pretresnom vijeću da odluči da li je unakrsno ispitivanje primjereno u datim okolnostima, bez obzira na to da li je strana koja traži unakrsno ispitivanje iznijela ikakve konkretne razloge".⁵⁶ Drugim riječima, u slučaju kada strana koja odgovara na navode traži unakrsno ispitivanje u vezi s nekim svjedokom, Vijeće bi trebalo izvršiti nezavisnu analizu primjerenosti pozivanja svjedoka pred sud radi unakrsnog ispitivanja, bez obzira na uvjerljivost argumenta strane koja traži unakrsno ispitivanje, samih za sebe.

34. Praksa Međunarodnog suda sadrži brojne primjere kriterijuma koje su razna vijeća koristila kao pomoć pri analizi pitanja da li je potrebno da svjedoci čiji su pismeni dokazi prihvaćeni na osnovu pravila 92bis pristupe radi unakrsnog ispitivanja. Vijeće, između ostalog, može uzeti u obzir:

- (i) prvenstvenu obavezu u skladu sa članovima 20 i 21 Statuta da optuženom osigura pravedno suđenje;⁵⁷
- (ii) pitanje da li se svjedočenje o kojem je riječ odnosi na ključni element teze tužilaštva, odnosno na jedan "aktuelan i važan problem među stranama, za razliku od nekog perifernog ili marginalno relevantnog pitanja";⁵⁸

⁵³ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 16.

⁵⁴ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 13-16. V. takođe Odluka u predmetu *Brđanin* iz maja 2002., par. 14.

⁵⁵ Pravilo 92bis(C).

⁵⁶ Odluka Pretresnog vijeća u predmetu *Lukić*, par. 24 (u kojoj se poziva na *Tužilac protiv Milutinovića i drugih*, predmet br. IT-05-87-PT, Odluka po zahtevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis, 4. juli 2006., par. 11 (fusnote izostavljene)).

⁵⁷ *Tužilac protiv Sikirice i drugih*, predmet br. IT-95-08-T, Odluka po molbi optužbe da se transkripti uvrste u dokaze u skladu sa pravilom 92bis, 23. maj 2001. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Sikirica*), par. 4.

⁵⁸ Odluka u predmetu *Milošević*, par. 24-25; V. npr. *Tužilac protiv Brđanina i Talića*, Odluka o "Prigovoru i/ili pristanku na usvajanje izjava svjedoka broj jedan u skladu sa pravilom 92bis" koji je Brđanin podnio 16. januara

- (iii) kumulativni karakter svjedočenja;⁵⁹
- (iv) pitanje da li je riječ o svjedočenju u vezi s "bazom zločina" ili u vezi sa djelima i ponašanjem podređenih za koja je optuženi navodno odgovoran;⁶⁰
- (v) blizina između djela i ponašanja opisanih u svjedočenju i optuženog;⁶¹ i
- (vi) kada je riječ o transkriptima, pitanje da li je unakrsno ispitivanje u ranijem postupku vođeno u ime optuženih koji su u suštini imali isti interes kao i ovaj optuženi i da li je ranije unakrsno ispitivanje u vezi s pitanjima koja su relevantna za predmetni postupak bilo adekvatno.⁶²

35. U praksi, mnoga vijeća su u sklopu utvrđivanja da li je potrebno da svjedoci predloženi na osnovu pravila 92bis pristupe radi unakrsnog ispitivanja takođe uzela u obzir faktore iz pravila 92bis(A)(i) i (ii).

D. Svjedoci vještaci i pravilo 94bis

36. Devet od svjedoka koje je tužilaštvo predložilo su vještaci⁶³ čiji predloženi dokazi uključuju izjave i/ili izvještaje koji su predmet zahtjeva na osnovu pravila 92bis i pravila 94bis. Vijeće stoga smatra primjerenim da u nastavku razmotri pravilo 94bis, pravilo koje se odnosi na svjedočenje vještaka, kao i da ukratko razmotri praksu Međunarodnog suda u vezi sa odnosom između pravila 92bis i 94bis.

37. U pravilu 94 bis stoji sljedeće:

- (A) Potpuna izjava i/ili izvještaj svakog vještaka koga poziva strana u postupku objelodanjuje se u roku koji odredi pretresno vijeće ili pretpretresni sudija.

2002. i "Podnesku kojim se general Talić protivi prihvatanju izjava u skladu sa pravilom 92bis" koji je Talić podnio 21. januara 2002., par. 18 (kojom se rediguju dijelovi transkripta u kojima se govori o akcijama ljudstva pod komandom optuženog, jer bi njihovo prihvatanje bilo nepravedno prema optuženom); Odluka u predmetu *Karadžić* iz oktobra 2008., par. 8.

⁵⁹ Odluka u predmetu *Milošević*, par. 23.

⁶⁰ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 13–16; V. takođe *Tužilac protiv Brđanina*, predmet br. IT-99-36-T, Treća odluka u vezi s prihvatanjem pismenih izjava u skladu s pravilom 92bis, 3. septembar 2002., par. 44; Odluka u predmetu *Milošević*, par. 22 ("Činjenica je da je ponašanje saizvršilaca ili podređenih relevantno za odlučivanje o potrebi da se dozvoli unakrsno ispitivanje, a ne za odlučivanje o prihvatanju izjave."); *Tužilac protiv Martića*, predmet br. IT-95-11-T, Odluka po zahtevima tužilaštva za uvrštavanje u spis transkripata na osnovu pravila 92bis(D) i izveštaja vještaka na osnovu pravila 94bis (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Martić*), 13. januar 2006., par. 19; *Tužilac protiv Delića*, predmet br. IT-04-83-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis, 13. novembar 2007., par. 12; *Tužilac protiv Perišića*, predmet br. IT-04-81-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92bis, 2. oktobar 2008., par. 12; Odluka u predmetu *Karadžić* iz oktobra 2009., par. 8, 10.

⁶¹ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 15.

⁶² *Tužilac protiv Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, Odluka po zahtjevu optužbe za prihvatanje transkripata umesto svjedočenja *viva voce* u skladu sa pravilom 92bis(D) - transkripti iskaza koji se odnose na Foču, 30. juni 2003., par. 38-42; Odluka u predmetu *Sikirica*, par. 4.

⁶³ Svjedoci br. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17 i 18.

(B) U roku od trideset dana od objelodanjivanja izjave i/ili izvještaja vještaka, ili u roku koji odredi pretresno vijeće ili pretpretresni sudija, suprotna strana će dostaviti službenu obavijest o sljedećem:

- (i) da li prihvata izjavu i/ili izvještaj vještaka; ili
- (ii) da li vještaka želi unakrsno ispitati; i
- (iii) da li osporava kvalifikovanost svjedoka kao vještaka, ili relevantnost cijele izjave i/ili izvještaja ili nekog njihovog dijela, navodeći koje dijelove osporava.

(C) Ako suprotna strana prihvati izjavu i/ili izvještaj vještaka, tu izjavu i/ili taj izvještaj pretresno vijeće može uvrstiti u dokazni materijal, a da se svjedok ne pozove da lično svjedoči.

38. Sudska praksa u vezi s odnosom između pravila 92*bis* i 94*bis* je raznovrsna i pri utvrđivanju interakcije tih pravila i mjere u kojoj svako od njih utječe na analizu prihvatljivosti konkretnog svjedočenja vještaka koju vrši vijeće razmatrano je više faktora, uključujući sljedeća pitanja: (i) da li se to svjedočenje sastoji od pismene izjave, transkripta ranijeg iskaza i/ili izvještaja vještaka;⁶⁴ (ii) protivi li se druga strana prihvatanju tih dokaza;⁶⁵ (iii) da li su raniji iskazi na Međunarodnom podvrgnuti adekvatnom unakrsnom ispitivanju;⁶⁶ i (iv) da li je svjedočenje predloženo na osnovu jednog ili oba pravila.⁶⁷

39. U slučajevima kada je strana, kao ovdje, na osnovu pravila 92*bis* predložila transkripte iskaza vještaka, zajedno s povezanim dokaznim predmetima, kao što su na primjer izvještaji vještaka, istovremeno postupajući po proceduri obavještenja i objelodanjivanja prema pravilu 94*bis* u vezi sa velikim dijelom tih istih izvještaja vještaka, Vijeće mora donijeti odluku o sljedećim pitanjima:

- (i) Da li je, i u kojoj mjeri, pravilo 92*bis* i/ili pravilo 94*bis* mjerodavno za uvrštavanje u spis transkripata ranijih iskaza vještaka i s njima povezanih dokaznih predmeta, uključujući izvještaje vještaka; i
- (ii) Da li je, i u kojoj mjeri, pravilo 92*bis* i/ili pravilo 94*bis* mjerodavno za diskrecionu analizu Vijeća u vezi s pitanjem da li je potrebno pozvati vještake radi unakrsnog ispitivanja onda kada se suprotna strana protivi prihvatanju izvještaja vještaka.

⁶⁴ V. npr. Odluka u predmetu *Martić*, par. 47; *Tužilac protiv Prlića, Stojića, Praljka, Petkovića, Čorića i Pušića*, predmet br. IT-04-74-T, Odluka po zahtjevu tužioca da se u spis uvrste transkripti iskaza primjenom pravila 92*bis* Pravilnika, 8. decembar 2006. (prijevod na engleski), 8. januar 2007. (original na francuskom) (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Prlić i drugi* iz decembra 2006.), par. 22.

⁶⁵ V. npr. *Tužilac protiv Mrkšića, Radića i Šljivančanina*, predmet br. IT-95-13/1-T, Povjerljiva Odluka po zahtjevu tužilaštva za uvrštavanje u spis transkripata i pismenih izjava na osnovu pravila 92*bis*, 21. oktobar 2005. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Mrkšić i drugi* iz oktobra 2005.), par. 10.

⁶⁶ V. npr. Odluka u predmetu *Prlić i drugi* iz decembra 2006., par. 23, 27.

⁶⁷ *Tužilac protiv Karadžića*, predmet br. IT-95-5/18-T, Odluka po zahtjevu tužilaštva za prihvatanje dokaza osam vještaka na osnovu pravila 92*bis* i 94*bis*, 9. novembar 2009. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Karadžić* iz novembra 2009.), par. 24.

40. Iz prakse Međunarodnog suda se vidi da je pravilo *92bis lex specialis* za prihvatanje transkripata i/ili pismenog svjedočenja umjesto usmenog svjedočenja, čak i kada se primjenjuje na transkripte ranijih iskaza vještaka.⁶⁸ Više vijeća je takođe utvrdilo da je pravilom *92bis* regulisana prihvatljivost izvještaja vještaka koji su ponuđeni kao dokazni predmeti povezani s transkriptom ranijeg iskaza.⁶⁹

41. Većina vijeća je zauzela stav da je pravilo *92bis* primjenjivo i za diskrecionu analizu vijeća u vezi s pitanjem da li je potrebno pozvati vještaka da pristupi radi unakrsnog ispitivanja kada se suprotna strana protivi prihvatanju izvještaja tog vještaka, ali pravilo *94bis(C)* u različitoj mjeri utiče na tu diskrecionu ocjenu. Većina vijeća koja su razmatrala to pitanje bila su mišljenja da pravo na unakrsno ispitivanje koje je suprotnoj strani zajamčeno pravilom *94bis(C)* ukida ili barem smanjuje diskreciju koju vijeću daje pravilo *92bis* u vezi s unakrsnim ispitivanjem.⁷⁰ Prema tom pristupu i u skladu s postupkom prema pravilu *94bis*, ako suprotna strana ne prihvata predložene izvještaje vještaka koji su takođe predloženi kao povezani dokazni predmeti na osnovu pravila *92bis*, treba dozvoliti unakrsno ispitivanje.⁷¹

E. Prihvatanje dokaznih predmeta koji su povezani s ranijim iskazom

42. Osim ranijih iskaza ili pismenih izjava svjedoka, vijeće može uvrstiti u dokaze i dokazne predmete koji "predstavljaju neodvojiv i neophodan dio iskaza", zajedno sa samim iskazom ili izjavom.⁷² Međutim, sav materijal o kojem svjedok govori u svom svjedočenju ne treba automatski smatrati neodvojivim i neophodnim dijelom tog svjedočenja. Predloženi dokazni predmet može se

⁶⁸ V. Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 18, 27; Odluka u predmetu *Mrkšić i drugi* iz oktobra 2005., par. 10; Odluka u predmetu *Martić*, par. 23, 35-36, 47; *Tužilac protiv Popovića, Beare, Nikolića, Borovčanina, Miletića, Gvere i Pandurevića*, Odluka po povjerljivom Zahtjevu tužilaštva za prihvatanje pismenih iskaza umjesto usmenog svjedočenja na osnovu pravila *92bis*, 12. septembar 2006. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Popović i drugi* iz septembra 2006.), par. 52; Odluka u predmetu *Prlić i drugi* iz decembra 2006., par. 22; ali v. *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, Odluka po zahtevu tužilaštva da se na osnovu pravila *92bis(A)* uvrsti u spis pismena izjava dr Berka Zečevića, 9. septembar 2003., str. 2; *Tužilac protiv Slobodana Miloševića*, predmet br. IT-02-54-T, Odluka o podnošenju izveštaja veštaka Helgea Brunborga od strane tužilaštva u skladu sa pravilom *94bis* i zahtevu da se u spis uvrste transkripti na osnovu pravila *92bis(D)*, 30. oktobar 2003., str. 4. (Pretrեսno vijeće u predmetu *Milošević* je u obje odluke izjavilo da za prihvatanje svjedočenja vještaka treba primijeniti postupak prema pravilu *94bis*).

⁶⁹ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 41; Odluka u predmetu *Karadžić* iz novembra 2009., par. 17.

⁷⁰ *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, predmet br. IT-02-60-T, Odluka po zahtjevima optužbe za uvrštenje u spis izjava vještaka, 7. novembar 2003. (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Blagojević*), par. 27; Odluka u predmetu *Mrkšić i drugi* iz oktobra 2005., par. 10; Odluka u predmetu *Martić*, par. 23, 35-36, 47; Odluka u predmetu *Popović i drugi* iz septembra 2006., par. 52; Odluka u predmetu *Karadžić* iz novembra 2009., par. 24.

⁷¹ Odluka u predmetu *Karadžić* iz novembra 2009., par. 23-24.

⁷² *Tužilac protiv Naletilića i Martinovića*, predmet br. IT-98-34-PT, Odluka po najavi tužioca o namjeri da se ponude transkripti u skladu sa pravilom *92bis(D)*, 9. juli 2001., par. 8. V. takođe *Tužilac protiv Blagojevića i Jokića*, predmet br. IT-02-60-T, Prva odluka po zahtjevu optužbe za uvrštavanje izjava svjedoka i ranijih svjedočenja na osnovu pravila *92bis*, 12. juni 2003., par. 30; Odluka u predmetu *Popović i drugi* iz septembra 2006., par. 24; i *Tužilac protiv Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po zahtevu tužilaštva za prihvatanje

smatrati neodvojivim i neophodnim ako se svjedok u svom svjedočenju toliko bavi tim materijalom da bez tog dokaznog predmeta svjedočenje ne bi bilo razumljivo ili bi imalo manju dokaznu vrijednost.⁷³

V. DISKUSIJA

A. Uvod

43. Prije svega, Vijeće smatra da je primjereno da razmotri neka pitanja s kojima se susrelo pri analizi Zahtjeva tužilaštva na osnovu pravila 92bis. Prvo, u Zahtjevu nisu jasno navedeni dokazi čije prihvatanje se predlaže. Svjedoci koji se predlažu na osnovu pravila 92bis navedeni su u glavnom dijelu Zahtjeva, kao i u dodacima A i B Zahtjevu. Dodatak B Zahtjevu sadrži spisak predloženih dokaza, uključujući datume ranijih iskaza za svakog od svjedoka i brojeve dokaznih predmeta koji su u ranijim postupcima dodijeljeni materijalima koji su u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis ponuđeni kao dokazni predmeti povezani s ranijim iskazom. Osim tih spiskova, tužilaštvo je Vijeću dostavilo elektronske kopije predloženih dokaza na CD-ROM-u. Međutim, Vijeće je našlo nekoliko grešaka u glavnom dijelu Zahtjeva, dodacima A i B i predloženim dokazima koji su dostavljeni Vijeću, kao i nedosljednosti među njima.⁷⁴ Shodno tome, Vijeće je obavijestilo tužilaštvo o postojanju takvih nepodudarnosti.⁷⁵ Tužilaštvo je odgovorilo istoga dana i reklo da Dodatak B Zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis – tabela u kojoj se navode imena svjedoka, datumi ranijih iskaza i brojevi dokaznih predmeta dodijeljeni predloženim povezanim dokaznim predmetima u ranijim postupcima – treba smatrati mjerodavnim spiskom predloženih dokaza.⁷⁶ Vijeće je stoga svoju analizu zasnovalo na predloženim dokazima kako su navedeni u Dodatku B.

44. Drugo, Vijeće izražava žaljenje zbog propusta tužilaštva da Vijeću dostavi informacije koje bi mu uvelike pomogle pri analizi predloženih dokaza. Na primjer, tužilaštvo ni za jedan predloženi

transkripata iskaza umesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis (dalje u tekstu: Odluka u predmetu *Dorđević*), 16. mart 2009.

⁷³ Odluka u predmetu *Dorđević*, par. 38. V. takođe *Tužilac protiv Lukića i Lukića*, predmet br. IT-98-32/1-T, Odluka po povjerljivom zahtjevu tužilaštva za prihvatanje ranijeg svjedočenja s dokaznim predmetima s tim u vezi i pismenim izjavama svjedoka na osnovu pravila 92ter, 9. juli 2008., par. 15; Odluka u predmetu *Karadžić iz oktobra 2009.*, 15. oktobar 2009., par. 11.

⁷⁴ Na primjer, u paragrafu 11 Zahtjeva na osnovu pravila 92bis pogrešno se upućuje na Dodatak A kao na "Dodatak B" i na Dodatak B kao "Dodatak A". Nadalje, za mnoge svjedoke postoje nepodudarnosti između dodataka i materijala koji je dostavljen Vijeću. Na primjer, u vezi sa svjedokom br. 2, u Dodatku A se navodi osam dana svjedočenja na četiri suđenja, u Dodatku B se navodi šest dana svjedočenja na tri suđenja, a CD koji je dostavljen uz Zahtjev na osnovu pravila 92bis sadrži samo dva dana svjedočenja na jednom suđenju.

⁷⁵ Dana 25. januara 2010., Vijeće je tužilaštvu poslalo poruku putem elektronske pošte, s kopijom pravnom saradniku optuženog, u kojoj napominje da u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis postoji više nepodudarnosti.

⁷⁶ Dana 25. januara 2010., tužilaštvo je odgovorilo Vijeću, s kopijom pravnom saradniku optuženog, da je ispravilo pogrešne reference u Dodatku i obavijestilo Vijeće da Dodatak B sadrži "kompletni spisak svjedočenja svakog svjedoka i povezanih dokaznih predmeta, čije prihvatanje tužilaštvo predlaže na osnovu pravila 92bis".

dokaz nije navelo broj kojim je on označen na spisku na osnovu pravila 65ter u ovom predmetu i nije za potrebe Vijeća za svaki povezani dokazni predmet naznačilo na kojem suđenju je bio prihvaćen. Vijeće takođe primjećuje da tužilaštvo u više navrata iste dokumente nudi posredstvom različitih svjedoka.

45. Kao drugo preliminarno pitanje, Vijeće napominje da tužilaštvo nije navelo sva ranija svjedočenja nekih svjedoka u Dodatku B. To se odnosi na svjedoke br. 20, 61, 119, 140, 141, 142 i 190, u vezi s kojima u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis nisu ponuđeni transkripti iskaza koje su ti svjedoci nekih od navedenih dana dali u predmetu *Blagojević*. Budući da se transkripti ranijih iskaza nisu bili navedeni u Dodatku B, zbog čega zapravo nisu ponuđeni kako bi se uvrstili u spis, Vijeće ih nije razmatralo za potrebe donošenja ove Odluke. Isto tako, tužilaštvo nije Vijeću dostavilo predložene dokaze ili informacije o njima za svjedoka br. 182, tako da Vijeće nije razmatralo tog svjedoka za potrebe donošenja ove Odluke.

46. U diskusiji koja slijedi, Vijeće je razmotrilo argumentaciju strana u postupku s obzirom na predložene dokaze koji su Zahtjevom na osnovu pravila 92bis ponuđeni na uvrštavanje. Zbog vrlo velikog broja svjedoka koji su obuhvaćeni Zahtjevom na osnovu pravila 92bis, kao i opsežnih podnesaka strana u postupku, Vijeće neće navoditi sažetke svjedočenja svakog od 107 svjedoka koji se razmatraju u ovoj Odluci. Umjesto toga, Vijeće je, rukovodeći se svojom analizom predloženih dokaza i argumenata strana, grupisalo svjedoke u šest kategorija, konkretno: (i) vještaci; (ii) osoblje Ujedinjenih nacija (dalje u tekstu: UN); (iii) bosanski Muslimani; (iv) operateri za presretanje komunikacija; (v) bosanski Srbi; i (vi) dodatni svjedoci.

47. Vijeće nadalje napominje je opsežnost podnesaka strana u postupku u vezi s predloženim dokazima nagnala Vijeće da u nastavku razmotri samo one argumente koji su, po mišljenju Vijeća, relevantni za analizu prema pravilu 92bis; nejasni i/ili nebitni argumenti su automatski zanemareni.

B. Vještaci

1. Sažetak

48. Tužilaštvo predlaže da se na osnovu pravila 92bis prihvate raniji iskazi i povezani dokazni predmeti za sljedećih devet vještaka: svjedoci br. 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17 i 18.⁷⁷ Svaki od

⁷⁷ Nejasno je da li tužilaštvo predložene dokaze svjedoka br. 2 i 6 nudi kao svjedočenje vještaka. Premda se u glavnom dijelu Zahtjeva tužilaštva na osnovu pravila 92bis kaže da su ponuđeni dokazi jedanaest vještaka (par. 34) i svjedoci br. 2 i 6 se pominju u fusnoti s tim u vezi (fusnota 35), tih jedanaest vještaka nije jasno navedeno u Zahtjevu. Osim toga, u Dodatku A Zahtjevu svjedoci br. 2 i 6 se navode pod zasebnim naslovima "SVJEDOCI TUŽILAŠTVA/MKSJ-a" i nisu uključeni u dio "SVJEDOCI VJEŠTACI". Isto tako, o oba svjedoka se u kasnijim podnescima govori kao "SVJEDOCIMA TUŽILAŠTVA", a ne kao "VJEŠTACIMA MKSJ-a" (v. npr. povjerljive

njihovih predloženih dokaza odnosi se na događaje i bazu zločina navedene u Optužnici i uključuje preglede i izvještaje vještaka viših istražitelja tužilaštva u vezi s metodologijom forenzičke istrage tužilaštva, kao i sastavljanjem i ažuriranjem spiskova nestalih osoba. Među predloženim dokazima su i raniji iskazi i izvještaji vještaka u oblasti analize rukopisa, sudske patologije i identifikacije žrtava, kao i oni u vezi s arheološkim i antropološkim ispitivanjem lokaliteta grobnica, posmrtnih ostataka i pratećim dokazima.

49. Dokazi koji su predloženi u vezi sa tih devet vještaka predmet su podnesaka strana na osnovu pravila 92*bis* i 94*bis*. Premda tužilaštvo podnosi izvještaje vještaka i materijale s njima u vezi kao dokazne predmete povezane s njihovim ranijim iskazima, za koje se predlaže uvrštavanje na osnovu pravila 92*bis*, mnogi od tih izvještaja vještaka, premda ne i svi, takođe su predmet podnesaka u skladu s postupkom obavještanja prema pravilu 94*bis*.⁷⁸

2. Argumenti

50. Tužilaštvo potkrepljuje zahtjev za prihvatanje dokaza vještaka na osnovu pravila 92*bis* tvrdnjom da se svjedočenja vještaka ne odnose na djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u Optužnici, nego da se uglavnom odnose na pitanja koja nisu sporna.⁷⁹ Tužilaštvo osim toga za svakog vještaka tvrdi da je njegovo svjedočenje kumulativno u smislu pravila 92*bis*.⁸⁰ Osim toga, tužilaštvo ističe da su kvalifikacije svjedoka i pouzdanost njihovih iskaza bili podvrgnuti provjeri najmanje na jednom, ako ne i na više suđenja na Međunarodnom sudu.⁸¹ S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da su predloženi vještaci adekvatno unakrsno ispitani na ranijim suđenjima, zbog čega njihova svjedočenja treba prihvatiti bez unakrsnog ispitivanja u ovom predmetu.⁸² U podnescima tužilaštva se ne govori o odnosu između pravila 92*bis* i pravila 94*bis*, kao ni o eventualnom uticaju pravila 94*bis* na diskreciono ovlaštenje Vijeća da na osnovu pravila 92*bis*(C) zatraži da svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

"Obavještenje i zahtjev u vezi s podneskom tužilaštva sa ažuriranim spiskom dokaznih predmeta na osnovu pravila 65*ter*, spiskom svjedoka i rezimeima svjedoka s povjerljivim dodacima A, B i C", koji su dostavljeni 7. maja 2010., Dodatak B, str. 1). Nadalje, podnesak tužilaštva na osnovu pravila 94*bis* odnosi se samo na jednog od tih svjedoka: svjedoka br. 2. Iz tih i drugih razloga, svjedoci br. 2 i 6 razmatraju se zasebno u dijelu "Dodatni svjedoci" ove Odluke.

⁷⁸ U Obavještenju tužilaštva na osnovu pravila 94*bis* se objelodanjuju i predlažu kao dokazi izvještaji sljedećih vještaka, čiji su raniji iskazi i dokazni predmeti s njima u vezi, uključujući izvještaje vještaka, ponudeni i na osnovu pravila 92*bis*: svjedoci br. 2, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17 i 18.

⁷⁹ Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, par. 34.

⁸⁰ Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, Dodatak A, str. 2-6.

⁸¹ Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, par. 34.

⁸² Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, par. 31, 34.

51. Kao proceduralno pitanje, optuženi iznosi tvrdnju da pravilo 92bis nije primjenjivo na prihvatanje dokaza vještaka.⁸³ Prema njegovim tvrdnjama, i pravilo 94bis i pravilo 92bis su zapravo *leges speciales*: pravilo 94bis se odnosi na svjedočenje vještaka, dok je pravilo 92bis "pravilo da svedok treba da svedoči *viva voce*".⁸⁴ Da je bila namjera da se pravilo 92bis odnosi na svjedočenje vještaka, tvrdi on, takva namjera bi se jasno vidjela u tekstu pravila.⁸⁵

52. Po mišljenju optuženog, dokazi vještaka mogu se razmatrati isključivo na osnovu pravila 94bis, za koje tvrdi da strani koja ulaže prigovor daje pravo da unakrsno ispita svakog vještaka čije svjedočenje ne prihvata.⁸⁶ S tim u vezi, optuženi ponavlja da nije iznio prigovor samo u vezi s prihvatanjem *transkripata* ranijih iskaza vještaka i povezanih dokaznih predmeta, nego i u vezi s prihvatanjem *izvještaja vještaka*, kao i da je zatražio unakrsno ispitivanje predloženih vještaka, kao što je izneseno u Obavještenju odbrane na osnovu pravila 94bis.⁸⁷ Optuženi stoga tvrdi da pravo na unakrsno ispitivanje vještaka koje iz toga proizlazi ne može biti "derogirano" primjenom odredbi pravila 92bis o diskrecionom ovlaštenju u vezi s unakrsnim ispitivanjem.⁸⁸

53. Alternativno, optuženi tvrdi da je, ako pravilo 94bis(C) strani koja ulaže prigovor ne daje automatski pravo na unakrsno ispitivanje, stručan karakter ovih svjedočenja je faktor koji bi Vijeće pri donošenju diskrecione odluke na osnovu pravila 92bis trebalo uzeti u obzir kao faktor koji ide u prilog dopuštanju unakrsnog ispitivanja.⁸⁹

54. Optuženi osim toga tvrdi da se svi predloženi izvještaji vještaka bave ključnim elementima teze tužilaštva, što se vidi po broju vještaka koje tužilaštvo predlaže i pozivanju tužilaštva na te dokaze u Pretpretresnom podnesku tužilaštva.⁹⁰ Osim toga, on tvrdi da veliki dio predloženih dokaza vještaka zapravo nije kumulativan zato što se, kako tvrdi tužilaštvo, izjava jednog vještaka naprosto ponavlja u izjavi drugog.⁹¹ Osim toga, on tvrdi da dokazi nisu kumulativni zato što su posrijedi svjedočenja iz različitih stručnih područja, koja ne razmatraju ista pitanja i ne utvrđuju iste činjenice.⁹²

55. Premda prihvata da kvalifikacije predloženih vještaka i njihova sposobnost da daju relevantne izjave nije naročito sporna, optuženi napominje da ni jedno ni drugo nema utjecaja na

⁸³ Prvi dio odgovora, par. 76.

⁸⁴ Prvi dio odgovora, par. 89.

⁸⁵ Prvi dio odgovora, par. 86.

⁸⁶ Prvi dio odgovora, par. 87.

⁸⁷ Prvi dio odgovora, par. 82-83.

⁸⁸ Prvi dio odgovora, par. 88.

⁸⁹ Prvi dio odgovora, par. 77, 92, 94.

⁹⁰ Prvi dio odgovora, par. 78.

⁹¹ Prvi dio odgovora, par. 96-97.

⁹² Prvi dio odgovora, par. 97.

njegovo osporavanje metoda koje je svaki od vještaka koristio u svojoj analizi.⁹³ Optuženi zapravo osporava pouzdanost i dokaznu vrijednost njihovih ranijih iskaza i izvještaja.⁹⁴ S tim u vezi, optuženi tvrdi da velik broj tih izvještaja ne sadrži zaključke vještaka koji su ga sačinili, nego drugih vještaka i predlaže da se dijelovi koji sadrže takve zaključke rediguju.⁹⁵ On tvrdi da se pitanje relevantnosti, pouzdanosti, stručnog područja, kao i "druga pitanja koja se ovim izveštajima pokreću" mogu riješiti samo ako se zatraži da predloženi vještaci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.⁹⁶

56. Nadalje, optuženi tvrdi da okolnosti da su određena svjedočenja vještaka i popratni dokazni predmeti u predmetu *Blagojević* uvršteni u spis bez unakrsnog ispitivanja nije relevantna zato što se ovaj predmet, u kojem se optuženi snažno protivi njihovom prihvatanju, razlikuje od predmeta *Blagojević* u kojem se odbrana nije tome protivila.⁹⁷ U vezi sa svjedokom br. 8, optuženi navodi teme koje po njegovom mišljenju nisu adekvatno pokrivena u ranijim unakrsnim ispitivanjima uključujući, između ostalog, metode korištene u demografskoj analizi, kao i pouzdanost analize DNK i spiskova žrtava i/ili nestalih lica.⁹⁸

3. Analiza

57. Prije svega, Vijeće zaključuje da su dokazi predloženi u vezi sa svih devet gore navedenih svjedoka vještaka relevantni i imaju dokaznu vrijednost u smislu pravila 89(C). Nadalje, Vijeće se slaže s tužilaštvom da se nijedno od svjedočenja tih devet vještaka ne odnosi na djela ili ponašanje optuženog za koje se on tereti u Optužnici, tako da su prihvatljiva na osnovu pravila 92bis(A).

58. Što se tiče argumenata u vezi sa odnosom između pravila 92bis i pravila 94bis, praksa Međunarodnog suda, premda raznovrsna, uglavnom govori u prilog argumentu optuženog da, u slučajevima kada su predloženi dokazi vještaka predmet podnesaka i na osnovu pravila 92bis i na osnovu pravila 94bis, odredbe pravila 94bis(C) omogućuju strani koja ulaže prigovor da vještaka unakrsno ispita u vezi s njegovim izvještajem.⁹⁹ Sudska praksa takođe uglavnom govori u prilog alternativnom argumentu da je, u slučaju da pravilo 94bis(C) strani koja ulaže prigovor *ne* daje pravo na unakrsno ispitivanje vještaka, priroda svjedočenja vještaka faktor koji Vijeće pri svojoj

⁹³ Prvi dio odgovora, par. 94.

⁹⁴ Prvi dio odgovora, par. 94.

⁹⁵ Prvi dio odgovora, par. 83, 94.

⁹⁶ Prvi dio odgovora, par. 94.

⁹⁷ Prvi dio odgovora, par. 80.

⁹⁸ Prvi dio odgovora, par. 138.

⁹⁹ Odluka u predmetu *Blagojević*, par. 27; Odluka u predmetu *Mrkšić i drugi* iz oktobra 2005., par. 10; Odluka u predmetu *Martić*, par. 23, 35-36, 47; Odluka u predmetu *Popović i drugi* iz septembra 2006., par. 52; *ibid.*, Izdvojeno mišljenje sudije Kimberly Prost, par. 2; Odluka u predmetu *Karadžić* iz novembra 2009., par. 24, 43.

diskrecionoj analizi na osnovu pravila 92bis treba uzeti u obzir kao faktor koji ide u prilog dopuštanju unakrsnog ispitivanja.¹⁰⁰ Osim toga, Vijeće napominje da drugi primjeri iz sudske prakse, na koje se optuženi ne poziva, govore u prilog sličnoj alternativnoj tvrdnji da nadležno vijeće, *ako* je unakrsno ispitivanje vještaka predmet diskrecione odluke na osnovu pravila 92bis, diskreciono ovlaštenje mora to koristiti "u svjetlu" zaštitnih mehanizama predviđenih pravilom 94bis(C).¹⁰¹

59. Stoga, iz gore navedenih razloga, Vijeće smatra da je pravilo 92bis primjenjivo na utvrđivanje prihvatljivosti transkripta ranijih iskaza i ponuđenih povezanih dokaznih predmeta, uključujući izvještaje vještaka, ali da odredbe pravila 94bis(C) utiču na diskreciono odlučivanje Vijeća o s unakrsnom ispitivanju u tolikoj mjeri da od svih vještaka koji su ponuđeni u Zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis treba tražiti da pristupe radi unakrsnog ispitivanja na osnovu pravila 92bis(C).¹⁰²

60. Budući da Vijeće gore navedene proceduralne argumente smatra dispozitivnim za pitanje prihvatljivosti i unakrsnog ispitivanja, nema potrebe da se ulazi u opširnu raspravu o argumentima strana u postupku u vezi sa svakim vještakom. Bez obzira na to, Vijeće napominje da bi došlo do istog rezultata i da nije razmatralo odnos između pravila 92bis i pravila 94bis jer bi nedovoljna kumulativnost velikog dijela predloženih svjedočenja, kao i odnos između tih svjedočenja i aktuelnih i važnih pitanja u predmetu protiv optuženog nalagali unakrsno ispitivanje na osnovu pravila 92bis(C). S tim u vezi, Vijeće u sklopu svoje analize s obzirom na pravilo 92bis(A)(ii)(c) smatra da je i stručan karakter predloženih svjedočenja vještaka faktor koji ide u prilog dopuštanju unakrsnog ispitivanja.

C. Osoblje UN-a

1. Sažetak

61. Tužilaštvo podnosi ranije iskaze osam pripadnika vojnog osoblja UN-a – svjedoka br. 20, 21, 22, 23, 24, 25, 28 i 36, kao i povezane dokazne predmete. Svi su bili pripadnici Holandskog

¹⁰⁰ Odluka u predmetu *Popović i drugi* iz septembra 2006., par. 51; *Tužilac protiv Đorđevića*, predmet br. IT-05-87/1-T, Odluka po zahtevu tužilaštva da se u spis uvrste transkripti svjedočenja forenzičkih svjedoka umesto svjedočenja *viva voce* na osnovu pravila 92bis, 11. februar 2009., par. 8; Odluka u predmetu *Karadžić* iz novembra 2009., par. 25.

¹⁰¹ Odluka u predmetu *Blagojević*, par. 27; Odluka u predmetu *Popović i drugi* iz septembra 2006., par. 51-52.

¹⁰² Premda nisu predmet Obavještenja tužilaštva na osnovu pravila 94bis, očigledno je da su predloženi dokazi svjedoka br. 8 stručne prirode i taj svjedok se navodi kao "vještak" u podnescima tužilaštva (v. npr. Zahtjev tužilaštva na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 2; i "Obavještenje i zahtjev u vezi s podneskom tužilaštva sa ažuriranim spiskom dokaznih predmeta na osnovu pravila 65ter, spiskom svjedoka i rezimeima svjedoka s povjerljivim dodacima A, B i C", koji su podneseni kao povjerljivi 7. maja 2010., Dodatak B, str. 1).

bataljona UN-a, osim svjedoka br. 36, koji je bio vojni posmatrač UN-a. Predložena svjedočenja svih tih svjedoka odnose se na događaje i bazu zločina koji se navode u Optužnici, uglavnom u vezi s padom srebreničke enklave; na dolaženje ljudi u Potočare; uslove i događaje koji su se tamo odigrali, uključujući navode o odvajanju muškaraca od žena i odlaženju ljudi iz Potočara 12. i 13. jula, ili približno tih datuma.

2. Argumenti

62. Tužilaštvo tvrdi da se predloženi dokazi nijednog od tih osam svjedoka ne odnose na djela i ponašanje optuženog i "sadrž[e] dovoljno pokazatelja pouzdanosti, kao što su konstatovala pretresna vijeća u predmetima *Krstić, Blagojević i Popović*".¹⁰³ Tužilaštvo osim toga tvrdi da su svjedočenja navedenih svjedoka kumulativna u odnosu na, između ostalog, svjedočenja svjedoka br. 19. i 26. na osnovu pravila 92ter.¹⁰⁴ Tužilaštvo osim toga tvrdi da se svjedočenjima navedenih svjedoka dokazuje baza zločina i da se ona odnose, barem djelimično, na relevantan istorijski i vojni kontekst.¹⁰⁵

63. Optuženi se načelno protivi prihvatanju svjedočenja sedam od osam pripadnika Holandskog bataljona na osnovu pravila 92bis, tvrdeći da to predstavlja "krajnje neprimeren način" korištenja ovog pravila.¹⁰⁶ On takođe tvrdi da su "okolnosti vezane za Holandski bataljon [...] od odlučujućeg značaja u ovom predmetu", kao i da niko od svjedoka pripadnika Holandskog bataljona nije unakrsno ispitan o pripremama za njihov razmještaj ili razlozima zašto su neki pripadnici otišli iz Srebrenice u Zagreb.¹⁰⁷ Optuženi sugerise, ne potkrepljujući to ničim, da postoji mogućnost da svjedoci pripadnici Holandskog bataljona nisu pouzdani, neizravno tvrdeći da bi mogli biti pristrasni¹⁰⁸ ili bi mogli da "budu pod obavezom [...] da zastupaju zvaničnu verziju događaja iz razloga zaštite [...] interesa nacionalne bezbednosti Kraljevine Holandije".¹⁰⁹ Naposljetku, optuženi sugerise da njihovim svjedočenjima, zbog njihove nepodudarnosti sa svjedočenjem pukovnika Karremansa u predmetu *Blagojević*, treba pridati ograničenu dokaznu vrijednost.¹¹⁰

64. Optuženi ne iznosi konkretne prigovore u vezi sa svjedocima br. 24 i 25, a u vezi sa svjedokom br. 28 tvrdi samo to da ranije unakrsno ispitivanje u predmetu *Blagojević* nije bilo

¹⁰³ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 37.

¹⁰⁴ V. npr. Dodatak A Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, bilješke u vezi sa svjedocima br. 20 i 25.

¹⁰⁵ V. npr. Dodatak A Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, bilješke u vezi sa svjedocima 23 i 28.

¹⁰⁶ Treći dio odgovora, par. 26.

¹⁰⁷ Treći dio odgovora, par. 31.

¹⁰⁸ Treći dio odgovora, par. 34 ("pripadnici Holandskog bataljona [...] su sve vreme sukoba otvoreno bili na strani Muslimana").

¹⁰⁹ Treći dio odgovora, par. 36.

¹¹⁰ Treći dio odgovora, par. 30.

dovoljno. On takođe tvrdi da se veliki dio svjedočenja drugih svjedoka zasniva na informacijama iz druge ruke i/ili nagađanju i traži unakrsno ispitivanje o temama kao što su pravila angažovanja i strategija Holandskog bataljona, kao i kako su oni bili primijenjeni u Potočarima i okolini;¹¹¹ konvoji humanitarne pomoći i dokumenti u vezi s njima koji nisu bili dostupni na ranijim suđenjima;¹¹² kao i odnos između pripadnika vojnog osoblja UN-a i snaga ABiH-a i njihovi kontakti s osobljem VRS-a u Potočarima i okolini.¹¹³

3. Analiza

65. Prije svega, Vijeće napominje da tvrdnja optuženog u vezi sa pouzdanošću svjedočenja osam svjedoka pripadnika UN-a nije ničim potkrijepljena, tako da zaključuje da su ti dokazi relevantni i imaju dokaznu vrijednost u smislu pravila 89(C). Nadalje, Vijeće napominje da se nijedan iskaz osam pripadnika vojnog osoblja UN-a ne odnosi na djela ili ponašanje optuženog za koje se on tereti u Optužnici, tako da su prihvatljiva na osnovu pravila 92bis(A). Osim toga, Vijeće primjećuje da ranija unakrsna ispitivanja u predmetima *Krstić*, *Blagojević* i *Popović* nisu očigledno neadekvatna i da pokrivaju mnoge od tema koje optuženi predlaže. Nadalje, Vijeće smatra da se velikim dijelom tih svjedočenja dokazuje baza zločina i da se ona često odnose na relevantni historijski, politički i/ili vojni kontekst. Naposljetku, Vijeće zaključuje da je mnogo predloženih dokaza doista kumulativno u odnosu na svjedočenje svjedoka br. 19 i 26, koji su svjedočili na osnovu pravila 92ter. Svi ti faktori idu u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja, na osnovu pravila 92bis(A).

66. Po mišljenju Vijeća, međutim, neka od predloženih svjedočenja pripadnika Holandskog bataljona (i) mogu se smatrati dokazom o djelima i ponašanju neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata i (ii) odnose se na aktuelna i važna pitanja između strana u postupku. Konkretno, u svjedočenju svjedoka br. 20 govori se o njegovoj prisutnosti na tri sastanka u hotelu "Fontana", sastancima s pukovnikom Ljubišom Bearom i navedenom izdvajanju muškaraca bosanskih Muslimana iz konvoja u blizini Tišće. U svjedočenju svjedoka br. 21 opisuje se situacija u enklavi od januara 1995. godine, navedeno odvajanje muškarca od žena i djece bosanskih Muslimana u Potočarima, kao i prisustvo generala Ratka Mladića i kapetana Momira Nikolića u Potočarima. Svjedok br. 22 u svom svjedočenju govori o praćenju žena i djece iz Potočara, o tome da je vidio zatočene muškarce bosanske Muslimane na fudbalskom stadionu kod Nove Kasabe, o kratkom sastanku s Bearom, na kojem je Beara navodno organizovao slobodan

¹¹¹ Treći dio odgovora, par. 62, 90-92.

¹¹² Treći dio odgovora, par. 83, 92, 115.

¹¹³ Treći dio odgovora, par. 63, 103, 107.

povratak svjedoka br. 22 u Potočare. Svjedok br. 23 je svjedočio o ograničenjima za konvoje humanitarne pomoći, kao i o nalaženju devet leševa blizu jednog potoka izvan baze u Potočarima. Osim toga, u svjedočenju svjedoka br. 36, vojnog posmatrača UN-a, govori se o njegovom kontaktu s višim starješinama VRS-a koji su vodili navedeno odvajanje u Potočarima i transport iz Potočara, kao i o tome da je prisustvovao odvajanju muškaraca od žena prije odvoženja žena i djece iz enklave. Vijeće stoga smatra da se ova svjedočenja odnose na aktuelna i važna pitanja između strana u postupku i da se njima dokazuju djela i ponašanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, što su faktori koji prema pravilu 92bis(A)(ii)(c) idu u prilog zahtjevu da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

67. Premda se u predloženim dokazima svjedoka br. 24 i 25 takođe govori o nekim djelima i ponašanju drugih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, Vijeće smatra da se ta svjedočenja odnose na pitanja koja nisu dovoljno blisko povezana s optuženim da bi nalagala unakrsno ispitivanje kada se odvagnu u odnosu na faktore koji idu u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja. Isto tako, premda se u predloženim dokazima svjedoka br. 28 govori o više važnih pitanja, Vijeće zaključuje da ta pitanja nisu dovoljno aktuelna i važna za tezu protiv optuženog da bi nalagala unakrsno ispitivanje kada se odvagnu u odnosu na faktore koji idu u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja.

68. Shodno tome, iz razloga koji su navedeni gore u tekstu, Vijeće, razmotrivši i odvučivši sve relevantne faktore, privremeno prihvata redložene dokaze svjedoka br. 24, 25 i 28 na osnovu pravila 92bis(A) i privremeno prihvata predložene dokaze svjedoka br. 20, 21, 22, 23 i 36 na osnovu pravila 92bis(C).

D. Bosanski Muslimani

1. Sažetak

69. Tužilaštvo traži prihvatanje pisмениh dokaza dvadeset osam svjedoka koje je grupisalo kao "preživjele žrtve bosanske Muslimane".¹¹⁴ Ta grupa svjedoka sastoji se od osoba koje su preživjele razna navedena pogubljenja, članova porodica žrtava ili nestalih osoba, kao i svjedoka o uticaju zločina na žrtve. Njihova svjedočenja govore o temama poput njihovog odlaska iz domova u

¹¹⁴ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 35. Tužilaštvo je zatražilo da se razmotri mogućnost prihvatanja dokaza svjedoka br. 38 na osnovu pravila 92ter, umjesto na osnovu pravila 92bis. Zahtjev tužilaštva za odobrenje da izmijeni spisak svjedoka, prihvatanje dokaza na osnovu pravila 92ter i zaštitne mjere, sa dodacima, 11. februar 2010., par. 4, 26. Shodno tome, u ovoj Odluci se razmatra prihvatanje pisмениh svjedočenja dvadeset i osam, a ne dvadeset i devet svjedoka bosanskih Muslimana, i to svjedoka br. 41, 45, 46, 47, 51, 52, 54, 56, 57, 61, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79 i 80.

enklave Srebrenica i Žepa; priključivanja koloni i putovanja u njoj; predaje snagama VRS-a; njihovog odvoženja u Potočare, na poljanu kod Sandića i vojnu ekonomiju Branjevo i/ili uslova na tim mjestima; prisustva navedenim pogubljenjima; kao i navedenog odvajanja muškaraca i mladića od žena i djece.

70. Konkretno, ova grupa svjedoka uključuje svjedočenje dva svjedoka koje je potrebno pobliže opisati: svjedok br. 47, koji je nekada živio u Žepi i koji je u svom iskazu *viva voce* u predmetu *Popović* govorio o tome kako je pobjegao iz enklave tako što je preplivao Drinu; i svjedok br. 54, preživjela žrtva s vojne ekonomije Branjevo, čiji je iskaz *viva voce* u predmetu *Krstić* uvršten u spis na osnovu pravila 92bis u predmetima *Blagojević* i *Popović*, a odnosi se na događaje na vojnoj ekonomiji Branjevo i uključuje identifikaciju grupe koja je, prema navodima, učestvovala u pogubljenjima na toj lokaciji.

2. Argumenti

71. Prema riječima tužilaštva, predloženi dokazi svjedoka preživjelih žrtava bosanskih Muslimana "dokazuj[u] bazu zločina i posljedice po žrtve na kojima se zasnivaju optužbe u Optužnici".¹¹⁵ Tužilaštvo takođe tvrdi da su svjedočenja većine svjedoka preživjelih žrtava bosanskih Muslimana kumulativna u odnosu na druge svjedoke koji će svjedočiti u sudnici, kao i da se odnose na relevantan istorijski kontekst.¹¹⁶ Tužilaštvo osim toga tvrdi da su mnogi od tih svjedoka svjedočili pred Međunarodnim sudom i da ih ne treba primoravati da ponovo pristupe ukoliko to "zaista nije neophodno", zbog traumatičnosti onoga što su proživjeli.¹¹⁷ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da je za svjedočenja predložena u vezi s tom grupom svjedoka "već zaključeno da mogu biti podnesena na osnovu pravila 92bis, pošto je Pretresno vijeće u predmetu *Blagojević* na osnovu tog pravila prihvatilo veći dio [tih] svjedočenja bez unakrsnog ispitivanja".¹¹⁸

72. Optuženi se načelno protivi tome da se tako veliki postotak ukupnih svjedočenja preživjelih žrtava bosanskih Muslimana uvrsti u spis na osnovu pravila 92bis.¹¹⁹ On takođe tvrdi da su ti dokazi uopšte od prevelike suštinske važnosti za predmet da bi bili prikladni za prihvatanje na osnovu pravila 92bis.¹²⁰ Navodeći, kao primjer, da se u velikom dijelu predloženih dokaza govori o formiranju i kretanju kolone, kao i o "situaciji u Potočarima",¹²¹ optuženi tvrdi da su ti "dokazi [...]"

¹¹⁵ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 35.

¹¹⁶ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 35.

¹¹⁷ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 36.

¹¹⁸ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 36.

¹¹⁹ Drugi dio odgovora, par. 2.

¹²⁰ Drugi dio odgovora, par. 4.

¹²¹ Drugi dio odgovora, par. 9-11.

vezani [...] za pitanja koja su od suštinske važnosti za tezu tužilaštva".¹²² Optuženi upućuje na paragraf koji je sada označen kao paragraf 224¹²³ Izmijenjenog pretpretresnog podneska tužilaštva, jedan od paragrafa u kojem tužilaštvo tvrdi da je jedan od načina na koji je optuženi doprinio UZP-u s ciljem ubijanja vojnosposobnih muškaraca iz Srebrenice bilo predlaganje mjera za "zaustavljanje i zarobljavanje muškaraca bosanskih Muslimana [iz kolone]".¹²⁴ Optuženi osim toga tvrdi da odgovor na "pitanje da li je omogućio prisilno premještanje i deportaciju bitno zavisi od okolnosti", uključujući formiranje kolone.¹²⁵

73. Optuženi takođe tvrdi da predloženi dokazi svjedoka bosanskih Muslimana nisu prikladni za prihvatanje na osnovu pravila 92*bis* zato što nisu kumulativni. Prema riječima optuženog, ta svjedočenja se "razlikuju u pogledu bitnih okolnosti koje su od prvorazrednog značaja za ovaj predmet".¹²⁶ U vezi s pitanjem treba li zatražiti da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja, optuženi ponavlja da se njegova strategija odbrane razlikuje od strategije drugih timova odbrane jer on dokaze tužilaštva namjerava pobijanjem unakrsnim ispitivanjem svjedoka bosanskih Muslimana, a ne pozivanjem vlastitih svjedoka.¹²⁷

74. Osim što se protivi toj grupi svjedoka u cjelini, optuženi iznosi konkretne argumente u vezi sa predloženim dokazima svakog svjedoka, tražeći unakrsno ispitivanje u vezi s konkretnim temama. Te teme su, između ostalog, formiranje, sastav i funkcionisanje kolone;¹²⁸ pitanje da li su određeni svjedoci bili pripadnici ABiH-a;¹²⁹ prisustvo i uloga ABiH-a u odnosu na kolonu;¹³⁰ razlozi zbog kojih se nekoliko svjedoka plaši Srba;¹³¹ okolnosti transporta svjedoka do pojedinih navedenih mjesta zatočenja i/ili pogubljenja i njihovog zatočavanja na tim mjestima, okolnosti koje su do toga dovele;¹³² kao i pitanja u vezi sa tvrdnjama optuženog da je nekoliko od tih svjedoka pristrano i/ili da su njihova svjedočenja nepouzdana.¹³³

75. Optuženi je iznio konkretne prigovore u vezi s pristranošću, vjerodostojnošću i/ili nepouzdanošću predloženih dokaza svjedoka br. 45, 46, 47, 51, 54, 57 i 77. Optuženi se, osim toga,

¹²² Drugi dio odgovora, par. 2.

¹²³ Podnošenjem Izmijenjenog pretpretresnog podneska tužilaštva, par. 207 prvobitnog Pretpretresnog podneska (na koji se optuženi poziva) postao je par. 224. Zapravo, slični navodi se razrađuju u par. 225-234 Izmijenjenog pretpretresnog podneska.

¹²⁴ Izmijenjeni pretpretresni podnesak tužilaštva, par. 227.

¹²⁵ Drugi dio odgovora, par. 15, 18.

¹²⁶ Drugi dio odgovora, par. 5.

¹²⁷ Drugi dio odgovora, par. 22.

¹²⁸ V. npr. Drugi dio odgovora, par. 122-123, 134, 138, 139, 155, 161.

¹²⁹ V. npr. Drugi dio odgovora, par. 109, 121, 129, 159.

¹³⁰ V. npr. Drugi dio odgovora, par. 55, 137, 144, 161.

¹³¹ V. npr. Drugi dio odgovora, par. 83, 136, 218.

¹³² V. npr. Drugi dio odgovora, par. 100, 111, 151-152.

¹³³ V. npr. Drugi dio odgovora, par. 75, 112, 120, 126, 144, 188, 201, 203, 206.

konkretno protiv dokazima svjedoka br. 63, 64, 65, 71, 72 i 73 pozivajući se na pitanje autentičnosti. Optuženi dovodi u pitanje autentičnost svih šest paketa njihovih pismenih izjava, ukazujući na nedosljednosti u tim izjavama u vezi sa pismenošću, potpisom i/ili potvrđivanjem izjava. Osim toga, optuženi za svih tih šest svjedoka tvrdi da ih treba pozvati radi unakrsnog ispitivanja zato što su nepismeni.

3. Analiza

76. Prije svega, Vijeće konstatuje da su predloženi dokazi svih 28 svjedoka, preživjelih žrtava bosanskih Muslimana, *prima facie* relevantni i da imaju dokaznu vrijednost u smislu pravila 89(C). Vijeće takođe primjećuje da se nijednim od predloženih dokaza tih svjedoka ne dokazuju djela ili ponašanje bilo optuženog bilo neposrednog učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata. Osim toga, Vijeće zaključuje da je za predložene dokaze svih 28 svjedoka, preživjelih žrtava bosanskih Muslimana, primjereno reći da su to svjedočenja o bazi zločina. Po mišljenju Vijeća, predloženi dokazi svih tih svjedoka, izuzev svjedoka br. 47, dovoljno su kumulativni u smislu ovog pravila. Naposljetku, Vijeće zaključuje da su traumatičnost iskustava tih svjedoka i teškoće s tim u vezi koje bi oni mogli proživjeti ako pristupe radi unakrsnog ispitivanja, faktori koji idu u prilog odluci Vijeća da prihvati predložene dokaze na osnovu pravila 92*bis* ne tražeći da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

77. Premda se optuženi protiv tome da se tako veliki postotak ukupnih dokaza preživjelih žrtava bosanskih Muslimana uvrsti u spis na osnovu pravila 92*bis*, Vijeće napominje da ni u tom pravilu ni u sudskoj praksi nema ničega što bi navodilo na zaključak da je proporcionalni dio određene kategorije svjedoka čija svjedočenja se predlažu za prihvatanje na osnovu pravila 92*bis* dispozitivan faktor u analizi pitanja da li se ti dokazi mogu ili trebaju prihvatiti na osnovu tog pravila. Osim toga, Vijeće smatra da je jedna od svrha ovog pravila da se omogući prihvatanje takvih dokaza o bazi zločina.¹³⁴ Isto tako, Vijeće smatra da optuženi u svojoj argumentaciji u vezi s relevantnošću svjedočenja tih svjedoka za pitanje njegove odgovornosti ne razlikuje dokaze u vezi s bazom zločina, kontekstom, ili uticajem zločina na žrtve, s jedne strane, i dokaze u vezi s njegovim djelima i ponašanjem za koje se tereti u Optužnici, s druge strane. Iako je iz teksta pravila 92*bis*, kao i iz sudske prakse jasno da je potonja vrsta dokaza izričito neprihvatljiva,¹³⁵ svrha tog pravila jeste da omogući prihvatanje dokaze prve kategorije.

¹³⁴ Odluka po žalbi u predmetu *Galić*, par. 16.

¹³⁵ Pravilo 92*bis*(A) ("Pretno vijeće [...] može prihvatiti [...] svjedočenje u obliku pismene izjave ili transkripta svjedočenja tog svjedoka [...] kad se njima dokazuje nešto drugo a ne djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u optužnici.") (naglasak dodat).

78. Nadalje, Vijeće zaključuje da je, kada se razmotri u kontekstu svih drugih faktora, neuvjerljiva tvrdnja optuženog da bi od tih svjedoka trebalo zatražiti da pristupe radi unakrsnog ispitivanja zbog strategije odbrane optuženog koja se sastoji u unakrsnom ispitivanju svjedoka tužilaštva, a ne u pozivanju vlastitih svjedoka. Vijeće ima na umu da optuženi zadržava pravo da dokaze tužilaštva pobija tako što će pozvati vlastite svjedoke. Shodno tome, prihvatanje predloženih svjedočenja ovih svjedoka bez unakrsnog ispitivanja ne može se smatrati uskraćivanjem prava optuženog na pobijanje.

79. U vezi sa zahtjevima optuženog za unakrsno ispitivanje svjedoka o konkretnim temama, Vijeće zaključuje, bez obzira na izuzetke koji se navode u nastavku, da se većina tema koje optuženi predlaže za unakrsno ispitivanje tiče marginalnih pitanja. Osim toga, optuženi nije pokazao po čemu bi se traženo unakrsno ispitivanje razlikovalo od unakrsnog ispitivanja u ranijim postupcima. Na primjer, optuženi tvrdi da ranije unakrsno ispitivanje svjedoka br. 56 nije bilo adekvatno, a traži unakrsno ispitivanje u vezi s velikim brojem pitanja kojima se već bavila odbrana u tom ranijem postupku.¹³⁶

80. Što se tiče prigovora optuženog u vezi s pristrasnošću, vjerodostojnošću i/ili nepouzdanošću predloženih dokaza svjedoka br. 45, 46, 47, 51, 54, 57 i 77, Vijeće, nakon što je pomno pregledalo predložene dokaze, konstatuje da optuženi nije pokazao da su ti predloženi dokazi zbog svoje prirode i izvora nepouzdati. Isto tako, Vijeće zaključuje da je neosnovana tvrdnja optuženog da bi neke svjedoke trebalo unakrsno ispitati samo zato što su nepismeni.

81. Međutim, Vijeće zaključuje da predloženi dokazi svjedoka br. 47, koji se tiču njegovog bijega preko Drine, nisu dovoljno kumulativni u odnosu na druga usmena svjedočenja kako bi se prihvatili na osnovu pravila 92*bis*(A). Osim toga, s obzirom na to da tužilaštvo iznosi navod da je optuženi odigrao važnu ulogu u događajima koji su doveli do inkriminisanog prisilnog iseljavanja muslimanskog stanovništva iz Žepe,¹³⁷ Vijeće smatra da se ti dokazi odnose na aktuelno i važno pitanje. Odvagnuvši sve relevantne faktore, Vijeće na osnovu pravila 92*bis*(A)(ii)(a) zaključuje da, s obzirom na jedinstvenost i važnost predloženih dokaza svjedoka br. 47, opšti interes nalaže da se to svjedočenje prezentira usmeno. Shodno tome, odbija se zahtjev tužilaštva za prihvatanje pismenog svjedočenja svjedoka br. 47 na osnovu pravila 92*bis*.

82. Nadalje, Vijeće napominje da se predloženi dokazi svjedoka br. 54 odnose na događaje na vojnoj ekonomiji Branjevo i tiču identifikacije osoba za koje se navodi da su učestvovale u

¹³⁶ V. Drugi dio odgovora, par. 182.

¹³⁷ V. npr. par. 198, 200, 202-205, 207, 210, 235-238, 243-255 Izmijenjenog pretpretresnog podneska tužilaštva.

pogubljenjima na toj lokaciji. Vijeće zaključuje da se, s obzirom na navod tužilaštva da je optuženi bio odgovoran za jedinicu koja je u tome učestvovala,¹³⁸ to svjedočenje odnosi na aktuelno i važno pitanje između strana u postupku. Osim toga, Vijeće napominje da je unakrsno ispitivanje u predmetu *Krstić* bilo razmjerno kratko, kao i da optuženi traži unakrsno ispitivanje u vezi sa više tema za koje Vijeće smatra da su relevantne.¹³⁹ Vijeće zaključuje da su važnost predloženih dokaza i nedostatak sveobuhvatnog ranijeg unakrsnog ispitivanja o tim pitanjima faktori koji idu u prilog zahtjevu da svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja. Prema tome, odvagavši sve relevantne faktore, Vijeće odlučuje, na osnovu pravila 92bis(C), da od svjedoka br. 54 zatraži da pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

83. Isto tako, Vijeće primjećuje da se, osim svjedočenja svjedoka br. 54, i svjedočenja svjedoka br. 41, 51 i 56 tiču onoga što je svaki od tih svjedoka doživio u koloni muškaraca bosanskih Muslimana koji su se pokušali iz Srebrenice pješice probiti na teritoriju pod kontrolom ABiH-a. Konkretno, svjedočenje svjedoka br. 41 tiče se njegovog zatočenja na poljani u Sandićima, njegovog transporta u školu u Petkovcima i zatočenja u toj školi, kao i njegovog preživljavanja i bijega s mjesta pogubljenja na brani kod Petkovaca. Svjedočenje svjedoka br. 51 takođe se odnosi na zatočenje muškaraca bosanskih Muslimana na poljani u Sandićima, dok svjedok br. 56 u svom svjedočenju opisuje kako je zarobljen u Nezuku i kako je preživio pogubljenje na toj lokaciji. Vijeće smatra da, s obzirom na jedinstvenost svjedočenja tih svjedoka, opšti interes nalaže da se njihova svjedočenja budu prezentirana usmeno. Shodno tome, Vijeće prihvata dokaze svjedoka br. 41, 51 i 56, na osnovu pravila 92bis(C), i nalaže da oni pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

84. Što se tiče prigovora optuženog u vezi s autentičnošću i pouzdanošću predloženih dokaza svjedoka br. 63, 64, 65, 71, 72 i 73, Vijeće primjećuje da se predloženi dokazi svih tih svjedoka, kao i svjedoka br. 66, 67, 68, 69, 70, 74, 75, 76, 77, 78, 79 i 80, sastoje od dva dijela: izjave date kantonalnim sudovima u Tuzli odnosno Sarajevu, koja uključuje i u kojoj se praktički preuzima priložena izjava data Tužilaštvu. Originalne verzije izjava datih kantonalnim sudovima su na B/H/S-u, dok su originalne verzije izjava datih Tužilaštvu na engleskom jeziku. Međutim, svaka od izjava datih Tužilaštvu sadrži i potvrdu u kojoj se kaže da su izjave dotičnim svjedocima pročitane na B/H/S-u.

85. Bez obzira na to, Vijeće prvo napominje da između izjave svjedoka br. 63 date kantonalnom i izjave date Tužilaštvu postoje određene nepodudarnosti. Dok se u prvoj kaže da je svjedok

¹³⁸ V. Treća izmijenjena optužnica, par. 2, 21.11, 29(c).

nepismen, u potonjoj se kaže da svjedok zna čitati i pisati.¹⁴⁰ Nadalje, premda se u izjavi datoj kantonalnom kaže da je svjedok br. 63 ovjerio svaku stranicu otiskom prsta, ni na jednom dokumentu dostavljenom Vijeću nema otisaka prstiju. Premda optuženi nije iznio takav prigovor u vezi s autentičnošću za dokaze svjedoka br. 67 i 80, Vijeće primjećuje i slične nepodudarnosti između izjava i potvrda tih svjedoka. Konkretno, premda se u izjavama svjedoka br. 67 i 80 datim kantonalnom sudu takođe kaže da su ti svjedoci ovjerali svaku stranicu otiskom prsta, na svakoj stranici je rukom napisano ime relevantnog svjedoka i na dokumentima se ne vide otisci prstiju. Vijeće konstatuje da zbog tih nepodudarnosti izjave svjedoka br. 63, 67 i 80 ne mogu smatrati dovoljno jasnim u smislu kriterijuma iz pravila 92bis(B)(ii).

86. Isto tako, Vijeće napominje da se u izjavi svjedoka br. 72 datoj kantonalnom pominje izjava data Tužilaštvu od pet stranica, dok priložena izjava data Tužilaštvu ima samo dvije i po stranice i fotografiju preko cijele jedne stranice. Vijeće stoga smatra da predloženi dokazi svjedoka br. 72 nisu potpuni, tako da odbija zahtjev za njihovo prihvatanje bez prejudiciranja. Shodno tome, zahtjev za uvrštavanje u spis pismenog svjedočenja svjedoka br. 63, 67, 72 i 80 na osnovu pravila 92bis odbija se bez prejudiciranja, s tim da tužilaštvo može pribaviti nove deklaracije u skladu s pravilom 92bis(B)(i)(b) ako to bude smatralo primjerenim.

87. Za razliku od toga, Vijeće primjećuje da su svjedoci br. 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71 i 73 ovjerali svaki svoju izjavu datu Tužilaštvu, kao i potvrdu o prijevodu, bilo otiskom prsta ili potpisom na svakoj stranici izjave. Vijeće konstatuje da te potvrde zadovoljavaju kriterijume iz pravila 92bis(B).

88. Naposljetku, Vijeće napominje da ni svjedok br. 52 ni svjedok br. 61 nisu na ranijim suđenjima podvrgnuti unakrsnom ispitivanju. Osim toga, Vijeće smatra da su teme koje optuženi predlaže za unakrsno ispitivanje tih svjedoka relevantne.¹⁴¹ Odvagnuvši sve relevantne faktore, Vijeće zbog toga zaključuje da je primjereno zatražiti da ta dva svjedoka pristupe radi unakrsnog ispitivanja, na osnovu pravila 92bis(A)(ii)(c), kako bi se mogli unakrsno ispitati u vezi s tim temama.

¹³⁹ Na primjer, optuženi traži da mu se dozvoli unakrsno ispitivanje svjedoka br. 54 u vezi s pitanjem kako se zarobljeni civili razlikuju od vojnika po odjeći, u vezi sa tijelima koja je na polju vidio svjedok br. 54. V. npr. par. 146–150.

¹⁴⁰ Upor. Izjava data Kantonalnom sudu, str. 2, par. 2, sa par. 4, 5 Izjave svjedoka date Tužilaštvu.

¹⁴¹ Na primjer, optuženi predlaže da svjedoku br. 52 postavi pitanja, između ostalog, u vezi sa (i) događajem kada su ljudi iz kolone otvorili vatru na tri muškaraca koji su im savjetovali da se predaju Srbima, (ii) preklapanjem ruta kojima su se kretali civili i nenaoružani pripadnici vojske i onih kojima su se kretali naoružani pripadnici vojske, (iii) pravcem kretanja kolone. Drugi dio odgovora, par. 135-138. Optuženi takođe predlaže da svjedoku br. 61 postavi pitanja u vezi s utjecajem navodnih zločina na žrtve. Drugi dio odgovora, par. 193-195.

89. Iz navedenih razloga i odvagnuvši sve relevantne faktore, Vijeće zaključuje da ne postoji opšti interes koji bi nalagao da se svjedočenja 17 svjedoka u ovoj grupi prezentiraju usmeno, kao i da nema drugih faktora zbog kojih bi bilo primjereno da se od tih svjedoka zatraži da pristupe radi unakrsnog ispitivanja. Shodno tome, Vijeće na osnovu pravila 92bis(A) i/ili (B) prihvata predložene dokaze sljedećih 17 svjedoka bez unakrsnog ispitivanja: svjedoci br. 45, 46, 57, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78 i 79.

E. Operateri za presretanje komunikacija

1. Sažetak

90. Tužilaštvo traži prihvatanje predloženih dokaza osam pripadnika ABiH-a i MUP-a koji su učestvovali u presretanju komunikacija VRS-a.¹⁴² Predloženi dokazi ove grupe svjedoka, naslovljene kao "operateri za presretanje komunikacija", govore o metodologiji i opremi koju su ABiH i MUP koristili za praćenje, snimanje i transkribovanje presretnutih razgovora osoblja VRS-a. Predloženi dokazi tih svjedoka takođe se odnose na kontinuitet nadzora; opštu autentičnost i pouzdanost; kao i informacije u vezi s konkretnim relevantnim presretnutim razgovorima.

2. Argumenti

91. Tužilaštvo iznosi nekoliko argumenata u vezi sa svim predloženim dokazima probavljenim od operatera za presretanje komunikacija. S tim u vezi, tužilaštvo tvrdi da su njihovi predloženi dokazi mogu uporediti sa svjedočenjem lica zaduženih za čuvanje dokumentacije u bilo kojoj vrsti djelatnosti, a nude se radi utvrđivanja autentičnosti raznog presretnutog materijala i kao osnova za njegovo prihvatanje.¹⁴³ Tužilaštvo tvrdi da će se na svjedočenja tih svjedoka osloniti samo u cilju utvrđivanja autentičnosti presretnutog materijala i utvrđivanja, u osnovnim crtama, metoda prikupljanja tog materijala.¹⁴⁴ Tužilaštvo tvrdi da se ti dokazi ne odnose na sadržaj presretnutih poruka, da optuženi nije jedan od sagovornika u tim presretnutim razgovorima i da se on njima ne pominje.¹⁴⁵ Prema riječima tužilaštva, svjedočenje uživo u vezi sa svakim od brojnih presretnutih

¹⁴² Dok se u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis traži prihvatanje predloženih dokaza 17 operatera za presretanje komunikacija, svjedok br. 99 je povučen kao svjedok na osnovu pravila 92bis Prvim zahtjevom tužilaštva na osnovu pravila 92ter. Nadalje, Vijeće je u svojoj "Odluci po zahtjevu tužilaštva da se status osam svjedoka na osnovu pravila 92bis promijeni u status svjedoka na osnovu pravila 92ter", 31. maj 2010., odobrilo zahtjev tužilaštva da status svjedoka br. 92, 94, 100, 102, 105, 107, 110 i 117 na osnovu pravila 92bis promijeni u status svjedoka na osnovu pravila 92ter. Zbog toga se u ovoj Odluci razmatra samo sljedećih osam operatera za presretanje komunikacija: svjedoci br. 97, 101, 104, 106, 111, 113, 116 i 118.

¹⁴³ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 38.

¹⁴⁴ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 38.

¹⁴⁵ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 38.

razgovora bilo bi repetitivno i predstavljalo bi bespotrebno trošenje sudskih resursa.¹⁴⁶ Kao alternativu, tužilaštvo predlaže da se "reprezentativni uzorak" operatera za presretanje komunikacija pozove da svjedoči *viva voce*, a da se svjedočenja ostalih operatera prihvate u pismenom obliku.¹⁴⁷ Naposljetku, tužilaštvo razjašnjava da će svi operateri za presretanje komunikacija čije se svjedočenje odnosi na djela i ponašanje optuženog biti pozvani da svjedoče usmeno.¹⁴⁸

92. Osim opštih argumenata sadržanih u glavnom dijelu Zahtjeva na osnovu pravila 92bis, tužilaštvo u vezi sa predloženim dokazima svakog operatera za presretanje komunikacija pojedinačno iznosi u biti iste argumente.¹⁴⁹ U vezi sa svakim operaterom za presretanje komunikacija, tužilaštvo tvrdi sljedeće: (1) svjedočenje se prvenstveno tiče potvrđivanja autentičnosti presretnutih razgovora, a ne njihovog sadržaja; (2) tužilaštvo će svjedočenje upotrijebiti jedino u svrhu potvrđivanja autentičnosti presretnutih razgovora i predočavanja, u osnovnim crtama, proceduralnih i tehničkih aspekata presretanja komunikacija; i (3) optuženi nije sagovornik u presretnutim razgovorima o kojima svjedok svjedoči i ne pominje se u njima.¹⁵⁰ Osim toga, tužilaštvo tvrdi da su predloženi dokazi svih tih operatera kumulativni u odnosu na više svjedoka koji će usmeno svjedočiti, jer se tiču metoda i procedura korištenih za presretanje i transkribovanje vojnih komunikacija.¹⁵¹

93. Govoreći o predloženim dokazima operatera za presretanje komunikacija u cjelini, optuženi tvrdi da oni nisu prihvatljivi zato što nisu pouzdani ni relevantni.¹⁵² Alternativno, optuženi tvrdi da se svjedočenja i povezani dokazni predmeti ne smiju prihvatiti bez unakrsnog ispitivanja iz sljedećih razloga: (i) autentičnost i pouzdanost presretnutih razgovora su aktuelna i važna pitanja,¹⁵³ (ii) operateri za presretanje komunikacija su posebno pristrani, zbog čega je potreban krajnji oprez u ocjenjivanju tih dokaza, naročito stoga što pitanja vezana za pristrasnost nisu bila predmet rasprave;¹⁵⁴ (iii) tužilaštvo nije iznijelo argumentaciju u vezi sa relevantnošću dokaza, a relevantnost se u ovom slučaju ne može utvrditi na osnovu izjava svjedoka;¹⁵⁵ (iv) operateri za presretanje komunikacija ne mogu se koristiti za prihvatanje velikog broja međusobno nepovezanih presretnutih razgovora čija svrha će biti otkrivena tek u kasnijim fazama suđenja;¹⁵⁶ (v) ranije

¹⁴⁶ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 40.

¹⁴⁷ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 40.

¹⁴⁸ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 40.

¹⁴⁹ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 23-29.

¹⁵⁰ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 23-29.

¹⁵¹ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 23-29.

¹⁵² Treći dio odgovora, par. 127.

¹⁵³ Treći dio odgovora, par. 127, 129, 132.

¹⁵⁴ Treći dio odgovora, par. 124.

¹⁵⁵ Treći dio odgovora, par. 126.

¹⁵⁶ Treći dio odgovora, par. 128.

unakrsno ispitivanje nije bilo adekvatno zato što na ranijim suđenjima nije iznesena odbrana optuženog u vezi s autentičnošću i pouzdanošću;¹⁵⁷ (vi) optuženi bi se detaljnije bavio karakteristikama i mogućnostima opreme;¹⁵⁸ (vii) presretnuti razgovori nisu dobijeni od ABiH-a i MUP-a, nego iz drugih izvora;¹⁵⁹ i (viii) optuženi ima mnogo pitanja u vezi s kontinuitetom nadzora i izborom presretnutih razgovora s obzirom na pristrasnost ABiH-a na štetu VRS-a.¹⁶⁰

3. Analiza

94. Prije svega, Vijeće konstatuje da su predloženi dokazi osam operatera za presretanje komunikacija relevantni i da imaju dokaznu vrijednost u smislu pravila 89(C). Vijeće takođe zaključuje da se predloženim dokazima u vidu presretnutog materijala ne dokazuju djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u Optužnici. Shodno tome, predloženi dokazi tih osam operatera za presretnute komunikacije su prihvatljivi na osnovu pravila 92*bis*.

95. Vijeće napominje da su predloženi dokazi predmetnih osam operatera vrlo slični dokazima nekoliko svjedoka koji će svjedočiti usmeno, konkretno, dokazima svjedoka br. 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 99, 100, 102, 103, 105, 107, 108, 109, 110, 112, 114, 115 i 117. Ti svjedoci će svjedočiti ili su već svjedočili o standardnim procedurama koje su njihove jedinice primjenjivale za praćenje, snimanje i transkribovanje razgovora osoblja VRS-a. Vijeće stoga zaključuje da su predloženi dokazi osam operatera za presretanje komunikacija vrlo kumulativni, što je faktor koji ide u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja.

96. Premda je optuženi iznio razne argumente u prilog pozivanju operatera za presretanje komunikacija radi unakrsnog ispitivanja, Vijeće konstatuje da nijedan od tih argumenata nije uvjerljiv. Optuženi nije pokazao da su presretnuti razgovori zbog svoje prirode ili izvora nepouzdan, niti da je šteta koja bi se mogla nanijeti veća od njihove dokazne vrijednosti. Ranije unakrsno ispitivanje tih svjedoka bilo je detaljno i temeljito i, osim toga, u njima se govorilo o mnogim pitanjima koja je optuženi pokrenuo u Odgovoru. Osim toga, predloženi dokazi u vidu presretnutih razgovora bili su predmet mnogih usmenih argumenata i podnesaka vezanih za autentičnost i pouzdanost na suđenjima u predmetu *Blagojević i Popović i drugi*. Vijeće stoga zaključuje da nisu uvjerljivi argumenti optuženog da su ranija unakrsna ispitivanja bila neadekvatna ili da se ranije nije raspravljalo o pitanjima autentičnosti i pouzdanosti.

¹⁵⁷ Treći dio odgovora, par. 129.

¹⁵⁸ Treći dio odgovora, par. 129.

¹⁵⁹ Treći dio odgovora, par. 129.

¹⁶⁰ Treći dio odgovora, par. 130-131.

97. Isto tako, premda se može tvrditi da su sadržaj presretnutih razgovora, njihova autentičnost i pouzdanost, aktuelna i važna pitanja između strana u postupku, što je faktor koji ide u prilog pozivanju tih svjedoka radi unakrsnog ispitivanja, po mišljenju Vijeća taj faktor ima podjednaku težinu kao činjenica da su predloženi dokazi operatera za presretanje komunikacija vrlo kumulativni. Očekuje se da će tužilaštvo pozvati da usmeno svjedoče najmanje 20 operatera, od kojih su njih tri rukovodila presretanjem komunikacija. Prema tome, optuženi će imati dovoljno mogućnosti da ospori autentičnost i pouzdanost presretnutih razgovora, kao i da postavi pitanja u vezi s njihovim sadržajem i ako se od ove grupe od osam operatera za presretanje komunikacija ne zatraži da pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

98. Naposljetku, premda optuženi nije ukazao na to da su mnogi od presretnutih razgovora vezani za djela i ponašanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, Vijeće je to ipak uzelo u obzir kao faktor koji bi mogao ići u prilog zahtjevu da se svi svjedoci unakrsno ispitaju, budući da se dio predloženih dokaza u vidu presretnutih razgovora doista odnosi na djela i ponašanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata. Međutim, kako je već rečeno, dokaze u vezi s djelima i ponašanjem neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata treba razmatrati s obzirom na važnost tih djela i ponašanja, kao i s obzirom na stepen njihove blizine optužnom. S tim u vezi, Vijeće zaključuje da stepen važnosti tih djela i stepen blizine optuženom nisu dovoljni da se naloži unakrsno ispitivanje.

99. Osim toga, taj faktor podržavaju i drugi faktori u prilog prihvatanju predloženih dokaza bez unakrsnog ispitivanja, uključujući, na primjer, činjenicu da se ti operateri nude samo za potrebe potvrđivanja autentičnosti presretnutih razgovora. S obzirom na to, predloženi operateri ne bi mogli svjedočiti o istinitosti sadržaja presretnutih razgovora čak i da budu pozvani radi unakrsnog ispitivanja. Shodno tome, razmotrivši sve relevantne faktore, Vijeće odlučuje da prihvati predložene dokaze svjedoka br. 97, 101, 104, 106, 111, 113, 116 i 118 bez pozivanja tih svjedoka da pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

F. Bosanski Srbi

1. Sažetak

100. Tužilaštvo podnosi predložene dokaze sljedećih 50 svjedoka koje naziva "svjedocima bosanskim Srbima": 41 službenika MUP-a RS i MUP-a Srbije i pripadnika VRS-a;¹⁶¹ sedam

¹⁶¹ Svjedoci br. 119, 120, 122, 123, 124, 125, 132, 133, 135, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170 i 173. Međutim, u kasnijem "Zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis i pravila 92ter za pet svjedoka, obavještenju o

srpskih civila,¹⁶² i dva srpska novinara.¹⁶³ Svi predloženi svjedoci bosanski Srbi osim jednog svjedočili su usmeno ili na osnovu pravila 92ter u predmetu *Popović i drugi*.¹⁶⁴

2. Argumenti

101. Tužilaštvo tvrdi da se predloženi dokazi svih svjedoka bosanskih Srba odnose na bazu zločina i potvrđuju svjedočenja drugih svjedoka.¹⁶⁵ Prema riječima tužilaštva, nijednim od predloženih dokaza ne dokazuju se djela i ponašanje "samog" optuženog.¹⁶⁶ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da se predloženim dokazima pribavljaju informacije o lokacijama i učešću pripadnika snaga VRS-a i MUP-a, uključujući informacije o masovnim pogubljenjima i/ili sahranjivanju leševa.¹⁶⁷

102. U argumentaciji za svjedoke pojedinačno tužilaštvo iznosi više pojedinosti u vezi s tematskim područjima na koja se svjedočenja odnose i kumulativnim karakterom predloženih dokaza. Tužilaštvo u vezi sa predloženim dokazima većine svjedoka bosanskih Srba tvrdi (i) da se njima dokazuje baza zločina; (ii) da se oni odnose se na relevantan istorijski i vojni kontekst okolnosti u vrijeme zauzimanja enklava Srebrenica i Žepa od strane VRS-a; (iii) da se odnose na navode o izdvajanju, zatvaranju i masovnom pogubljenju muškaraca bosanskih Muslimana; i (iv) da se odnose na navode o prisilnom premještanju muslimanskog stanovništva u julu i avgustu 1995. godine.¹⁶⁸

103. Osim argumenata koje iznosi u vezi s većinom svjedoka bosanskih Srba, tužilaštvo iznosi i neke specifične argumente u vezi sa svjedocima br. 135, 183 i 184. Tužilaštvo tvrdi da je svrha predloženih dokaza svjedoka br. 135 potvrđivanje autentičnosti dnevnog borbenog izvještaja komande njegovog bataljona od 14. jula 1995.¹⁶⁹ Prema riječima tužilaštva, predloženi dokazi svjedoka br. 183 prije svega potvrđuju autentičnost video-materijala koji je taj svjedok snimio; dokazuju bazu zločina koja se opisuje gore u tekstu i umiješanost Ljubomira Borovčanina u

nastavku primjene zaštitnih mjera, i povjerljivim dodacima" od 23. aprila 2010., par. 2, povlači se prijedlog za prihvatanje svjedoka br. 134 i 139 kao svjedoka na osnovu pravila 92bis i njihovi predloženi dokazi nude se na osnovu pravila 92ter. Stoga, nijedan od tih svjedoka nije razmatran za potrebe ove Odluke.

¹⁶² Svjedoci br. 175, 177, 178, 179, 180, 181 i 182. Međutim, kako je već rečeno, premda je svjedoka br. 182 navelo u Zahtjevu tužilaštva na osnovu pravila 92bis, Dodatak A i B, tužilaštvo nije pružilo nikakve informacije u vezi s predloženim dokazima svjedoka br. 182. Stoga taj svjedok nije razmatran za potrebe ove Odluke.

¹⁶³ Svjedoci br. 183 i 184.

¹⁶⁴ Svjedok br. 165.

¹⁶⁵ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 41.

¹⁶⁶ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 41.

¹⁶⁷ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, par. 41.

¹⁶⁸ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 29-53.

¹⁶⁹ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 32.

krivična djela za koja se optuženi tereti.¹⁷⁰ Naposljetku, tužilaštvo tvrdi da se i predloženi dokazi svjedoka br. 184 odnose na Bearinu umiješanost u zločine za koje se optuženi tereti.¹⁷¹

104. Tužilaštvo iznosi argumente u vezi sa kumulativnim karakterom predloženih dokaza u odnosu na druga usmena svjedočenja za samo 12 od 52 predložena svjedoka u ovoj kategoriji: za svjedoke br. 119, 120, 122, 123, 124, 125, 147, 148, 149, 170, 178 i 181.¹⁷² U vezi sa ostalim svjedocima, tužilaštvo ili iznosi nepotkrijepljene tvrdnje ili ne kaže ništa o tome mogu li se predloženi dokazi smatrati kumulativnim u odnosu na druga usmena svjedočenja.

105. U svojim argumentima u vezi s ovom grupom svjedoka u cjelini, optuženi tvrdi da neki od njih, ako ne i svi, nisu pouzdani zato što je moguće da su svjedočili kako ih Međunarodni sud ne bi krivično gonio ili radi neke druge koristi.¹⁷³ On takođe tvrdi da je sam broj svjedoka u ovoj kategoriji neprimjereno velik, tako da bi prihvatanje tih dokaza bez unakrsnog ispitivanja predstavljalo kršenje njegovih prava na pravično suđenje.¹⁷⁴ Isto tako, optuženi tvrdi da, zbog obimnosti tog materijala i velikog broja svjedoka, ne bi bilo moguće izvršiti kompletnu analizu tih dokaza i utvrditi nedosljednosti.¹⁷⁵

106. Optuženi tvrdi da se predloženi dokazi svjedoka bosanskih Srba odnose na pitanja koja nisu ni periferna ni marginalno relevantna.¹⁷⁶ Konkretno, optuženi tvrdi da bi velik broj tih svjedoka trebalo unakrsno ispitati u vezi s kolonom i pitanjem da li su ljudi iz kolone zarobljeni ili su se dobrovoljno predali.¹⁷⁷ On tvrdi da, u pogledu demilitarizacije zaštićene zone i prisustva ABiH-a u njoj, postoje brojne kontradikcije između svjedoka iz MUP-a RS i svjedoka bosanskih Muslimana.¹⁷⁸ Optuženi tvrdi da je unakrsno ispitivanje svjedoka pripadnika MUP-a RS suštinski važno kako bi se utvrdila nelogičnost i neistinitost tvrdnji tužilaštva da je on rukovodio radom obavještajnih i bezbjednosnih organa predlaganjem mjera za blokiranje i zarobljavanje kolone.¹⁷⁹

¹⁷⁰ Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, Dodatak A, str. 52.

¹⁷¹ Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, Dodatak A, str. 52.

¹⁷² Zahtjev na osnovu pravila 92*bis*, Dodatak A, str. 29-31, 37-39, 46, 49, 51.

¹⁷³ Četvrti dio odgovora, par. 5.

¹⁷⁴ Četvrti dio odgovora, par. 4, 9.

¹⁷⁵ Četvrti dio odgovora, par. 10.

¹⁷⁶ Četvrti dio odgovora, par. 6.

¹⁷⁷ Četvrti dio odgovora, par. 6, 8.

¹⁷⁸ Četvrti dio odgovora, par. 4.

¹⁷⁹ Četvrti dio odgovora, par. 8.

107. Osim toga, prema riječima optuženog, ti predloženi dokazi ne mogu se prihvatiti bez unakrsnog ispitivanja zbog toga što se odnose na djela i ponašanje drugih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, od kojih se za neke navodi da su bili podređeni optuženom.¹⁸⁰

108. Optuženi iznosi i više argumenata u vezi s predloženim dokazima svakog svjedoka pojedinačno, izuzev svjedoka br. 162, 163, 164, 166 i 168 za koje ne iznosi pojedinačne argumente. Ukratko, argumenti optuženog u vezi s predloženim dokazima svjedoka pojedinačno tiču se, između ostalog, stepena važnosti predloženog svjedočenja, njegovog kumulativnog karaktera, vjerodostojnosti svjedoka, adekvatnosti ranijih unakrsnih ispitivanja i mjere u kojoj se predloženim dokazom dokazuju djela ili ponašanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata.¹⁸¹

3. Diskusija

(a) Svjedoci službenici MUP-a RS i MUP-a Srbije i pripadnici VRS-a

109. Premda tužilaštvo tvrdi da se dokazi svjedoka pripadnika VRS-a odnose na bazu zločina i potkrepljuju svjedočenja drugih svjedoka, Vijeće napominje da se dio tih svjedočenja ne odnosi na bazu zločina, nego na druga pitanja. Veliki dio predloženih dokaza se zapravo odnosi na znanje, namjere, djelovanje i kretanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata i/ili njihovo međusobno koordinisanje. Na primjer, predloženi dokazi svjedoka br. 122 odnose se na to gdje su se Mladić i Borovčanin nalazili, kao i na naređenje koje je Mladić navodno izdao 12. jula 1995. godine u Potočarima. Isto tako, predloženi dokazi svjedoka br. 133 govore o transportu, sastancima, lokaciji i razgovorima Krstića, Popovića, Mladića, Beare i drugih. Isto tako, i predloženi dokazi svjedoka br. 140, 141 i 142 tiču se relevantnih djela i ponašanja raznih neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata. Po mišljenju Vijeća, ta vrsta dokaza očigledno prelazi okvire onoga što Vijeće smatra dokazima o bazi zločinima.¹⁸²

110. Tužilaštvo u glavnom dijelu Zahtjeva na osnovu pravila 92*bis* tvrdi da se predložena svjedočenja ne odnose na djela i ponašanje "samog" optuženog, Vijeće napominje da se ni u pravilu 92*bis* ni u praksi Međunarodnog suda ne kaže da se predložena svjedočenja moraju odnositi na djela i ponašanje "samog" optuženog da bi se ocijenila neprihvatljivim. Osim toga, premda

¹⁸⁰ Četvrti dio odgovora, par. 7.

¹⁸¹ S obzirom na opširnost argumenata optuženog u vezi sa svjedocima pojedinačno, Vijeće smatra primjerenijim da te tvrdnje po potrebi razmatra u sljedećem dijelu.

¹⁸² Uporedi predložene dokaze svjedoka br. 122, 133, 140, 141 i 142 s predloženim dokazima svjedoka br. 169 i 170, na primjer. Svjedoci br. 169 i 170 su bili vozači, koji su u svojim svjedočenjima govorili o tome da su od vojnika VRS-a koji se u Optužnici *ne* navode po imenu kao učesnici navedenih udruženih zločinačkih poduhvata dobili naređenja za prijevoz i pogubljenje zarobljenika.

tužilaštvo gotovo za svakog svjedoka u ovoj kategoriji dodaje da je njegovo "svjedočenje [...] primjereno uvrstiti u spis na osnovu pravila 92bis pošto se u njemu ne pominju djela i ponašanje optuženog",¹⁸³ Vijeće napominje da se predloženi dokazi dva od svjedoka pripadnika VRS-a za koje tužilaštvo to tvrdi zapravo odnose na djela i ponašanje optuženog. Posrijedi su svjedoci svjedoci br. 132 i 138.¹⁸⁴ Među predloženim dokazima iz predmeta *Popović i drugi* je svjedočenje svjedoka br. 132 koje sadrži iskaz u vezi s naređenjem koje je taj svjedok dobio od optuženog i povezani dokazni predmet, tj. dotično naređenje u potpisu kojeg je kucano ime optuženog.¹⁸⁵ Slično tome, osim istog povezanog dokaznog predmeta koji je ponuđen i posredstvom svjedoka br. 132, predloženi dokazi za svjedoka br. 138 uključuju iskaz u predmetu *Blagojević i Jokić* u kojem se govori o optuženom.¹⁸⁶

111. U vezi s tvrdnjama tužilaštva o kumulativnosti, Vijeće ponavlja svoj stav da se svjedočenje može smatrati kumulativnim u smislu pravila 92bis samo ako je kumulativno u odnosu na drugo *usmeno* svjedočenje.¹⁸⁷ Shodno tome, pri razmatranju kumulativnog karaktera dokaza svjedoka predloženih na osnovu pravila 92bis, Vijeće nije razmatralo druga pismena svjedočenja koja su takođe istim zahtjevom predložena za uvrštavanje na osnovu pravila 92bis. Osim toga, Vijeće smatra nekorisnim argumente tužilaštva u vezi sa kumulativnošću koji ne sadrže konkretne reference na svjedočenja drugih svjedoka koji će svjedočiti u sudnici. Naposljetku, Vijeće zaključuje da većina predloženih svjedoka ne svjedoči o činjenicama sličnim onima za koje se očekuje da će se o njima govoriti u usmenim svjedočenjima drugih svjedoka. Shodno tome, Vijeće smatra da je svjedočenje mnogih svjedoka pripadnika VRS-a samo djelimično ili nedovoljno kumulativno u smislu pravila 92bis, dok dio svjedočenja svjedoka pripadnika VRS-a predloženih na osnovu pravila 92bis uopšte nije kumulativan.

112. Što se tiče prigovora koje je iznio optuženi, Vijeće napominje da optuženi nije pokazao niti je bilo čime potkrijepio svoje argumente nepouzdanosti svjedoka koja navodno proizlazi iz njihove saradnje s Međunarodnim sudom u cilju izbjegavanja krivičnog gonjenja ili ostvarivanja neke druge koristi. Po mišljenju Vijeća, nije potkrijepljena ni tvrdnja optuženog da je nemoguće izvršiti kompletnu analizu predloženih dokaza zbog njihovog obima. Vijeće stoga zaključuje da nijedan od tih argumenata nije uvjerljiv.

¹⁸³ V. npr. Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 32, bilješka u vezi sa svjedokom br. 135.

¹⁸⁴ Vijeće napominje da je došlo do slične situacije u vezi sa svjedokom br. 134, ali kao što je već rečeno, taj svjedok je povučen kao svjedok na osnovu pravila 92bis i ponuđen kao svjedok na osnovu pravila 92ter tako da nije obuhvaćen ovom Odlukom.

¹⁸⁵ Božo Momčilović, T.14131-14132 (22. avgust 2007.); DP P00033 (dopis Glavnog štaba VRS-a Komandi Drinskog korpusa u vezi s izvođenjem borbenih dejstava oko Srebrenice, s Tolimirovim potpisom, 9. juli 1995.).

¹⁸⁶ Mirko Trivić, T. 10754, 10756 (10. juni 2004.).

¹⁸⁷ Pravilo 92 bis(A)(i)(a) (naglasak dodat).

113. Optuženi ničim ne potkrepljuje ni svoju tvrdnju da postoje mnoge kontradikcije između svjedočenja svjedoka službenika MUP-a RS i bosanskih Muslimana, posebno u vezi sa demilitarizacijom bezbjednih zona i prisustvom ABiH-a. Premda optuženi pukim upućivanjem na paragrafe 210 i 214 Pretpretresnog podneska tužilaštva, ne čini se da ti paragrafi sami za sebe pokazuju nedosljednosti koje navodi optuženi. Isto tako, optuženi pukim upućivanjem na paragrafe 218-238 Pretpretresnog podneska ne pokazuje da je potrebno da svi predloženi svjedoci pripadnici VRS-a pristupe radi unakrsnog ispitivanja u vezi s kolonom. Osim toga, optuženi ničim nije potkrijepio svoju tvrdnju da su ranija unakrsna ispitivanja tih svjedoka bila neadekvatna ili da se bitno razlikuju od tema u vezi s kojima on traži unakrsno ispitivanje.

114. Međutim, Vijeće zaključuje da je donekle osnovana tvrdnja optuženog da se veliki dio predloženih dokaza odnosi na djela ili ponašanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, kao i njegova tvrdnja s tim u vezi da se mnogi predloženi dokazi odnose na aktuelna i važna pitanja. Kako je već rečeno, veliki dio predloženih dokaza svjedoka službenika MUP-a RS i MUP-a Srbije i pripadnika VRS-a odnosi se na znanje, namjere, djelovanje i kretanje tih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata i/ili njihovo međusobno koordinisanje. S tim u vezi, Vijeće napominje da su djela i ponašanje osoba koje je tužilaštvo navelo kao ključne učesnike navedenih udruženih zločinačkih poduhvata prilično detaljno opisuju u Pretpretresnom podnesku tužilaštva i da ih optuženi osporava, što potvrđuje tvrdnju optuženog da su ta djela i ponašanje aktuelna i važna pitanja između strana u postupku.¹⁸⁸ Vijeće stoga zaključuje da se veliki dio dokaza ove grupe svjedoka odnosi na aktuelna i važna pitanja i da su oni dovoljno blisko povezani s optuženim da bi se zatražilo da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

115. Nakon pomnog razmatranja svih predloženih dokaza iz ove kategorije svjedoka i odvagnuvši sve faktore u prilog i protiv prihvatanja, na osnovu razloga iznijetih gore u tekstu, Vijeće zaključuje da su dovoljno kumulativni i da dokazuju bazu zločina i/ili vojni ili istorijski kontekst predloženi dokazi u vezi sa sljedećim svjedocima: svjedoci br. 119, 120, 123, 124, 146, 147, 154, 155, 157, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170 i 173. Vijeće privremeno prihvata predložene dokaze tih svjedoka na osnovu pravila 92bis(A), ne tražeći da oni pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

116. Za razliku od toga, nakon pomnog razmatranja svih predloženih dokaza u ovoj kategoriji svjedoka i odvagnuvši sve faktore u prilog i protiv prihvatanja, na osnovu razloga iznijetih gore u tekstu, Vijeće zaključuje da se predloženi dokazi sljedećih svjedoka odnose na aktuelna i važna

¹⁸⁸ V. "Izmijenjeni pretpretresni podnesak tužilaštva, podniet u skladu s odlukom Pretresnog vijeća po preliminarnom zahtjevu optuženog u skladu s pravilom 72(A)(ii)", 16. februar 2010., par. 224-315.

pitanja odnose i/ili dokazuju djela i ponašanje neposrednih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata: svjedoci br. 122, 125, 133, 140, 141, 142, 143, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 156, 158 i 162. Vijeće privremeno prihvata dokaze predložene u vezi s tim svjedocima na osnovu pravila 92bis(C), pod uslovom da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

117. Kao što je obrazložilo gore u tekstu, Vijeće konstatuje da se dio predloženih dokaza svjedoka br. 132 i 138 odnosi na djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u Optužnici, tako da ti dokazi nisu prihvatljivi na osnovu pravila 92bis(A). Vijeće stoga privremeno prihvata dokaze predložene u vezi s tim svjedocima na osnovu pravila 92bis(C), pod uslovom da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

118. Tužilaštvo tvrdi da je svrha predloženih dokaza svjedoka br. 135 potvrđivanje autentičnosti dnevnog borbenog izvještaja komande njegovog bataljona od 14. jula 1995., koji nosi njegov potpis. Međutim, Vijeće napominje da u njegovom svjedočenju u predmetu *Popović i drugi* postoji više nedosljednosti, da postoje nepodudarnosti između izjave tog svjedoka i njegovog iskaza; kao i da je taj svjedok, koji je bio pozvan da svjedoči kako bi potvrdio autentičnost tog borbenog izvještaja, rekao da on nije sastavio taj izvještaj. Vijeće stoga zaključuje da je dokazna vrijednost predloženih dokaza tog svjedoka mala, a da je veća šteta koju bi to svjedočenje moglo proizvesti ako bude prihvaćeno, posebno bez unakrsnog ispitivanja. Osim toga, Vijeće smatra da su predloženi dokazi svjedoka br. 135 nedovoljno kumulativni i odnose se na aktuelna i važna pitanja između strana u postupku. Odvagnuvši sve relevantne faktore u prilog i protiv prihvatanja, Vijeće na osnovu pravila 92bis(A)(ii)(a) i (b) zaključuje da, s obzirom na nedosljednosti i malu dokaznu vrijednost predloženog pismenog svjedočenja svjedoka br. 135, opšti interes nalaže da se to svjedočenje prezentira usmeno. Zahtjev tužilaštva u vezi sa svjedokom br. 135 se stoga odbija.

(b) Svjedoci srpski civili

119. Kao što je to slučaj sa svjedočenjima svjedoka pripadnika VRS-a predloženim na osnovu pravila 92bis, Vijeće primjećuje da se dokazi svjedoka srpskih civila predloženi na osnovu pravila 92bis odnose na djela i ponašanje drugih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata.¹⁸⁹ Na primjer, svjedočenje svjedoka br. 175 odnosi se, između ostalog, na Mladićevo uputstvo civilnim vlastima na prvom sastanku u hotelu "Fontana" da pomognu izbjeglicama u Potočarima, njegovo izvršavanje tog uputstva u Potočarima i njegov sastanak s Bearom na kojem je Beara svjedoka br. 175 upoznao sa dva uniformisana oficira VRS-a koji su tražili građevinsku

mehanizaciju, za koju je svjedok br. 175 sumnjao da je potrebna za zakopavanje leševa. Svjedočenje svjedoka br. 177 odnosi se na njegov vlastiti doživljaj kad se provezao pored skladišta u Kravici i vidio pogubljenja petorice muškaraca, na njegov sastanak s Borovčaninom 13. jula, ili približno tog datuma, radi dogovora o odlasku Brigade specijalne policije MUP-a u Zvornik, kao i na sastanak na kojem mu je Beara naložio da nabavi opremu za zakopavanje leševa u Glogovi. Optuženi tvrdi da se to svjedočenje odnosi na "veoma sporna" pitanja i traži da mu se omogući da unakrsno ispita oba svjedoka.¹⁹⁰

120. Svjedok br. 179 je svjedočio u vezi sa sastankom u kasarni Zvorničke brigade, na kojem mu je Beara navodno rekao da očekuje saradnju opštine u operaciji pokopavanja. Optuženi tvrdi da su ti dokazi relevantni za postojanje plana pogubljenja i da stoga nisu primjereni za prihvatanje bez unakrsnog ispitivanja.¹⁹¹ Optuženi takođe tvrdi da između ranijih pismenih izjava svjedoka br. 179 i njegovog iskaza na suđenju postoje nepodudarnosti i da zbog toga treba dozvoliti unakrsno ispitivanje.¹⁹²

121. Vijeće smatra da nijedno od svjedočenja ovih svjedoka nije dovoljno kumulativno u odnosu na druga usmena svjedočenja. Vijeće takođe napominje da se u transkriptu iskaza svjedoka br. 179 pominje optuženi, zbog čega se transkript ne bi mogao prihvatiti na osnovu pravila 92bis(A) bez redigovanja. Osim toga, svjedoci br. 175, 177 i 179 su svjedočili u vezi s djelima i ponašanjem osoba koje su bile neposredno podređene optuženom i koje su mu bile dovoljno blizu da to, kada se odvagne u odnosu na faktore u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja, nalaže unakrsno ispitivanje.

122. Isto tako, Vijeće zaključuje da su pitanja o kojima se govori u svjedočenju svjedoka br. 175, 177 i 179 dovoljno aktuelna i važna za tezu protiv optuženog da nalažu unakrsno ispitivanje. Shodno tome, utvrdivši za svjedoke br. 175, 177 i 179 da faktori koji idu u prilog neprihvatanju njihovih svjedočenja u pismenom obliku odnose prevagu u odnosu na faktore koji idu u prilog prihvatanju, Vijeće privremeno prihvata predložene dokaze tih svjedoka na osnovu pravila 92bis(C), pod uslovom da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

123. Svjedoci br. 178 i 180 su imali slične funkcije u bolnici u Zvorniku i svjedočenje oba svjedoka se odnosi na transfer 11 ranjenih muškaraca bosanskih Muslimana iz bolnice u

¹⁸⁹ Osim toga, Vijeće napominje da se dokazi svjedoka br. 179 odnose na djela i ponašanje optuženog. Konkretno, u transkriptu iskaza svjedoka br. 179 pominje se optuženi u vezi s jedinim dokaznim predmetom koji je svjedok br. 179 upotrijebio u jednom ranijem postupku.

¹⁹⁰ Četvrti dio odgovora, par. 189–194.

¹⁹¹ Četvrti dio odgovora, par. 200.

¹⁹² Četvrti dio odgovora, par. 199.

Milićima.¹⁹³ Optuženi tvrdi da se svjedočenje nijednog od tih svjedoka ne može smatrati dokazom o bazi zločina.¹⁹⁴ Prema tvrdnjama optuženog, dokazi svjedoka br. 178 su zapravo isključivo dokaz o humanom postupanju prema ranjenim Muslimanima.¹⁹⁵ Prema riječima optuženog, svjedočenje svjedoka br. 180 nije prihvatljivo zato što dokazuje samo to da su ranjenici odvedeni iz Milića, a ne govori o tome što se s njima dogodilo nakon što su prebačeni u bolnicu u Zvorniku.¹⁹⁶

124. Po mišljenju Vijeća, nijedno od tih svjedočenja nije kumulativno u odnosu na druge dokaze za koje se u ovom trenutku predlaže da se iznesu usmeno. Osim toga, Vijeće smatra da su pitanja o kojima se govori u svjedočenjima svjedoka br. 178 i 180 dovoljno aktualna i važna za tezu protiv optuženog da treba dozvoliti unakrsno ispitivanje. Vijeće takođe smatra da su predloženi dokazi svjedoka br. 178 i 180 dovoljno slični, tako da je dovoljno pozvati samo jednog od tih svjedoka, svjedoka br. 180, da pristupi radi unakrsnog ispitivanja. Shodno tome, odvaguvši sve faktore u prilog i protiv prihvatanja, Vijeće prihvata predložene dokaze svjedoka br. 178 na osnovu pravila 92bis(A) ne tražeći da taj svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja, a predložene dokaze svjedoka br. 180 privremeno prihvata na osnovu pravila 92 bis(C), pod uslovom da taj svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

125. Svjedočenje svjedoka br. 181 odnosi se na planiranje operacije pokopavanja žrtava iz skladišta u Kravici, uklanjanje leševa iz škole "Vuk Karadžić", na naredenja za obezbjeđenje zarobljenika u Domu zdravlja u Bratuncu i davanje vode ljudima u Potočarima i na poljani u Sandićima. Optuženi traži unakrsno ispitivanje u vezi s Potočarima, Kravicom, Glogovom, školom "Vuk Karadžić", odnosima između vojske i SDS-a i civilnih vlasti, kao i ulogom Miroslava Deronjića.¹⁹⁷

126. Po mišljenju Vijeća, svjedočenje svjedoka br. 181 je kumulativno u odnosu na svjedočenja svjedoka br. 175 i 177. Osim toga, premda predloženi dokazi svjedoka br. 181 govore o više relevantnih i dokaznih pitanja, ta pitanja po mišljenju Vijeća nisu toliko važna za tezu protiv optuženog da bi nalagala unakrsno ispitivanje kada se odvagnu u odnosu na faktore u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja. Shodno tome, Vijeće smatra da je primjereno da svjedočenje svjedoka br. 181 prihvati na osnovu pravila 92bis(A), ne tražeći od tog svjedoka da pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

¹⁹³ Jedan od tih jedanaest pacijenata, Aziz Bećirović, koji je naveden kao jedna od žrtava u par. 21.15(1) Treće izmijenjene optuženice, umro je za vrijeme boravka u bolnici u Zvorniku.

¹⁹⁴ Četvrti dio odgovora, par. 195, 202.

¹⁹⁵ Četvrti dio odgovora, par. 195.

¹⁹⁶ Četvrti dio odgovora, par. 203.

¹⁹⁷ Četvrti dio odgovora, par. 206.

(c) Novinari

127. Svjedočenje svjedoka br. 183, beogradskog novinara, odnosi se na snimanje dokumentarnog filma i pisanje članka o događajima u vezi s padom Srebrenice. Međutim, video-materijal koji je snimio svjedok br. 183 sastavni je dio "video-materijala za suđenje" koji je ponudilo tužilaštvo, najavljujući da će ti materijali vjerovatno biti korišteni i s drugim svjedocima tokom suđenja. Svjedok br. 183 je takođe bio "u pratnji" Brigade specijalne policije Ljubomira Borovčanina i putovao s Borovčaninom lično. Optuženi tvrdi da je ovo svjedočenje od prevelikog suštinskog značaja da bi bio primjereno za prihvatanje na osnovu pravila 92bis i traži unakrsno ispitivanje u vezi s "pritiscima koji se vrše na pripadnike novinarske profesije koji se drznu da pišu od Srebrenici".¹⁹⁸

128. Svjedok br. 184, takođe beogradski novinar, svjedočio je o intervjuu s Bearom iz 2002. godine koji je objavljen u nedjeljniku "Svedok", u kojem je Beara izjavio da nije učestvovao u pripremama za ulazak srpskih snaga u Srebrenicu jer je u to vrijeme bio na bihaćkom frontu, i da nije znao šta se priprema u vezi sa Srebrenicom. Optuženi traži unakrsno ispitivanje u vezi s "ulogom novinarske profesije u formiranju slike o Srebrenici".¹⁹⁹

129. Vijeće prvo primjećuje da ni svjedočenje svjedoka br. 183 ni svjedočenje svjedoka br. 184 nije dovoljno kumulativno u odnosu na druga usmena svjedočenja. Štaviše, optuženi se pominje u transkriptu iskaza svjedoka br. 183 i, premda se u tom transkriptu ne opisuju djela i ponašanje optuženog, Vijeće smatra da bi, u slučaju da taj transkript bude prihvaćen na osnovu pravila 92bis bez unakrsnog ispitivanja, taj dio trebalo redigovati. Međutim, Vijeće napominje da je svjedočenje svjedoka br. 183 previše značajno za tezu protiv optuženog da bi bilo prihvaćeno na osnovu pravila 92bis(A), budući da se odnosi na zbirku video-materijala koji su već predloženi kao dokazi i koji će se vjerovatno nuditi tokom cijelog suđenja. Osim toga, po mišljenju Vijeća, svjedočenje svjedoka br. 184 odnosi se na djela i ponašanje osoba koje su bile neposredno podređene optuženom i koje su mu bile dovoljno blizu da to, kada se odvagne u odnosu na faktore u prilog prihvatanju bez unakrsnog ispitivanja, nalaže unakrsno ispitivanje. Stoga Vijeće zaključuje da se svjedočenje svjedoka br. 183 i 184 odnosi na aktuelna pitanja koja su dovoljno važna za tezu protiv optuženog da se Vijeće uvjerilo da, bez obzira na postojanje faktora koji idu u prilog tome da se ne zatraži pristupanje svjedoka, treba dozvoliti traženo unakrsno ispitivanje. Shodno tome, ranije svjedočenje svjedoka br. 183 i 184 biće privremeno prihvaćeno na osnovu pravila 92bis(C), pod uslovom da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja.

¹⁹⁸ Četvrti dio odgovora, par. 211.

¹⁹⁹ Četvrti dio odgovora, par. 213.

G. Dodatni svjedoci

130. Vijeće zaključuje da je uputno da zahtjev tužilaštva za prihvatanje pismenih dokaza svjedoka br. 2, 6, 186 i 190 razmotri zasebno.

1. Svjedok br. 2

131. Svjedok br. 2, bivši istražitelj Tužilaštva, u ranijim postupcima je svjedočio o svojoj ulozi u forenzičkom ispitivanju navedenih mjesta masovnih pogubljenja. Autor je šest izvještaja u vezi s nalaženjem, ekshumacijom i analizom nekoliko masovnih grobnica. Tužilaštvo je te izvještaje ponudilo kao dokazne predmete povezani s njegovim ranijim iskazom.

132. Tužilaštvo tvrdi da su predloženi dokazi svjedoka br. 2 kumulativni. Prema riječima tužilaštva, predloženi dokazi svjedoka br. 2 odnose se na pitanja koja nisu sporna i ni u jednom od predloženih dokaza se ne pominje optuženi.²⁰⁰ Optuženi, između ostalog, tvrdi da predloženi dokazi svjedoka br. 2 nemaju nikakvu dokaznu vrijednost zato što su zaključci sadržani u njegovom izvještaju zapravo zaključci drugih vještaka.²⁰¹ Optuženi takođe tvrdi da sam svjedok br. 2 ne posjeduje relevantno stručno znanje ni lična saznanja potrebna za donošenje takvih zaključaka i da nije primjereno da tužilaštvo uvodi navodno vještačenje u vidu mišljenja osobe koja nije vještak.²⁰² Naposljetku, optuženi tvrdi da su ranija unakrsna ispitivanja ovog svjedoka bila neadekvatna i predlaže nekoliko mogućih tema o kojima bi želio unakrsno ispitati svjedoka.²⁰³

133. Vijeće zaključuje da se predloženi dokazi svjedoka br. 2, iako se ne odnose na djela i ponašanje optuženog, odnose na pitanja koja uključuju metodologiju ekshumacije masovnih grobnica i povezanost između primarnih i sekundarnih grobnica, kao i na metode analize koje su koristili tužilaštvo i vještaci. Vijeće smatra, posebno uzimajući u obzir obrazloženi prigovor optuženog, da su ta pitanja predmet spora između strana u postupku i da su, po svemu sudeći, ključna za tezu tužilaštva, tako da su posrijedi aktuelna i važna pitanja između strana. Nakon što je utvrdilo da faktori koji idu u prilog neprihvatanju svjedočenja svjedoka br. 2 u pismenom obliku odnose prevagu u odnosu na faktore u prilog prihvatanju, Vijeće privremeno prihvata predložene dokaze svjedoka br. 2 na osnovu pravila 92bis(C), pod uslovom da taj svjedok pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

²⁰⁰ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 1, bilješka u vezi sa svjedokom br. 2.

²⁰¹ Prvi dio odgovora, par. 107, 115.

²⁰² Prvi dio odgovora, par. 118.

²⁰³ Prvi dio odgovora, par. 109–110, 112.

2. Svjedok br. 6

134. Svjedok br. 6, nekadašnji istražni analitičar tužilaštva, u ranijim postupcima je svjedočila o svojoj ulozi u prevođenju, utvrđivanju autentičnosti i analizi presretnutih radio-poruka ABiH-a i Službe državne bezbjednosti. Njeno svjedočenje se takođe ticalo metoda koje je tužilaštvo koristilo da utvrdi pouzdanost presretnutog razgovora.

135. Tužilaštvo tvrdi da se predloženi dokazi svjedoka br. 6 odnose na relevantne kontekstualne informacije u vezi s presretnutim razgovorima.²⁰⁴ Premda svjedok br. 6 pominje optuženog u kontekstu presretnutih razgovora i, iako se dio presretnutih razgovora ponuđenih kao dokazni predmeti povezani s njenim svjedočenjem tiče i optuženog, tužilaštvo tvrdi da se njeni predloženi dokazi odnose isključivo na proces potvrđivanja autentičnosti presretnutih razgovora.²⁰⁵

136. Optuženi tvrdi da se raniji iskaz svjedoka br. 6. i povezani dokazni predmeti odnose na optuženog, kao i na učesnike navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, tako da se ne mogu prihvatiti na osnovu pravila 92bis.²⁰⁶ Optuženi nadalje tvrdi da autentičnost presretnutog razgovora kompetentno može utvrditi samo vještak. Optuženi tvrdi da svjedok br. 6 nije vještak i da ona ne može utvrđivati autentičnost, ili, ako jeste vještak, onda se na njeno svjedočenje moraju primijeniti odredbe pravila 94bis.²⁰⁷ Nadalje, optuženi tvrdi da važnost autentičnosti presretnutog materijala i neadekvatnost ranijih unakrsnih ispitivanja nalažu unakrsno ispitivanje svjedoka br. 6 u ovom predmetu.²⁰⁸

137. Što se tiče predloženog svjedočenja svjedoka br. 6, Vijeće napominje da se dijelovi tog svjedočenja odnose na djela i ponašanje optuženog za koje se on tereti u Optužnici, zbog čega bi te dijelove, u slučaju da se ostatak svjedočenja prihvati ne tražeći da svjedok br. 6 pristupi radi unakrsnog ispitivanja, trebalo redigovati. Vijeće primjećuje da se predloženo svjedočenje svjedoka br. 6 odnosi na autentičnost presretnutih razgovora i stoga se tiče aktuelnog i važnog pitanja između strana. Vijeće takođe napominje da se predloženi dokazi svjedoka br. 6 odnose na djela i ponašanje drugih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, koji su bili dovoljno blizu optuženom da bi se zatražilo unakrsno ispitivanje.

138. Utvrdivši da faktori koji idu u prilog neprihvatanju svjedočenja svjedoka br. 6 u pismenom obliku odnose prevagu nad faktorima u prilog prihvatanju, Vijeće privremeno prihvata predložene

²⁰⁴ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 2, bilješka u vezi sa svjedokom br. 6.

²⁰⁵ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 2, bilješka u vezi sa svjedokom br. 6.

²⁰⁶ Prvi dio odgovora, par. 125.

²⁰⁷ Prvi dio odgovora, par. 122–123.

²⁰⁸ Prvi dio odgovora, par. 124.

dokaze svjedoka br. 6 na osnovu pravila 92bis(C), pod uslovom da ona pristupi radi unakrsnog ispitivanja.

3. Svjedok br. 186

139. Svjedok br. 186, preživjeli iz Žepe, dao je Tužilaštvu izjavu u kojoj opisuje kako je poslije pada Srebrenice pobjegao u brda, kako ga je zaustavio srpski vojnik kada se s majkom i sestrom ukrcavao u autobus, kako je kasnije pobjegao u brda da se priključi ocu, kako su pobjegli preko Drine i poslije bili zarobljeni i zatočeni u Šljivici i Mitrovu Polju. Tužilaštvo tvrdi da se predloženo svjedočenje svjedoka 186 odnosi na relevantni istorijski kontekst i dokazuje bazu zločina za navod o prisilnom premještanju i deportaciji iz Žepe.²⁰⁹ Tužilaštvo tvrdi da se predloženi dokazi ne odnose na djela ili ponašanje optuženog, kao i da su kumulativni u odnosu na nekoliko drugih svjedoka.²¹⁰ Optuženi nije iznio nikakve pojedinačne prigovore u vezi s ovim svjedokom.

140. Vijeće napominje da svjedok br. 186 nije nikad svjedočio na Međunarodnom i da se njegovi predloženi dokazi odnose na događaje u Žepi, u kojima je, kako tvrdi tužilaštvo, optuženi odigrao značajnu ulogu, što ovaj odlučno negira. Vijeće stoga smatra da se predloženi dokazi svjedoka br. 186 odnose na aktuelna i važna pitanja između strana. Odvagnuvši sve relevantne faktore, Vijeće na osnovu pravila 92bis(A)(ii)(a) zaključuje da s obzirom na jedinstvenost i važnost predloženih dokaza svjedoka 186, kao i na činjenicu da on nikad nije svjedočio na Međunarodnom sudu, opšti interes nalaže da on svjedoči usmeno. Zahtjev tužilaštva u vezi sa svjedokom br. 186 se stoga odbija.

4. Svjedok br. 190

141. Svjedok br. 190, bivši pripadnik VRS-a i učesnik navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, u ranijim postupcima je svjedočio, između ostalog, o Bratunačkoj brigadi, uključujući smjernice u vezi sa Srebrenicom i pripreme za napad, o sastanku u hotelu "Fontana", o razgovoru s Popovićem u jutarnjim satima 12. jula u hotelu "Fontana" (prije trećeg sastanka), u kojem mu je ovaj rekao da će vojnosposobni muškarci biti odvojeni, privremeno zatočeni i potom ubijeni; kao i o sastanku s Bearom u noći 13. jula na kojem mu je Beara rekao da će hiljade zatočenih u Bratuncu biti prebačeno u Zvornik i ubijeno.

²⁰⁹ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 53, bilješka u vezi sa svjedokom br. 186.

²¹⁰ Zahtjev na osnovu pravila 92bis, Dodatak A, str. 53, bilješka u vezi sa svjedokom br. 186.

142. Tužilaštvo traži prihvatanje svjedočenja svjedoka br. 190 u predmetu *Blagojević*. Tužilaštvo tvrdi da se predloženi dokazi odnose na relevantni istorijski kontekst i bazu zločina.²¹¹ Tužilaštvo takođe tvrdi da se predloženi dokazi ne odnose na djela i ponašanje optuženog i da su kumulativni u odnosu na svjedoke na osnovu pravila *92bis* koje ne navodi.²¹² Optuženi tvrdi da se taj svjedok treba pozvati da svjedoči usmeno zato što je njegovo svjedočenje nepouzđano zbog sporazuma o priznanju krivice koji je sklopio s tužilaštvom.²¹³ Optuženi osim toga tvrdi da je to svjedočenje od prevelikog značaja za predmet zato što je taj svjedok neposredno učestvovao u relevantnim događajima i svjedočio u vezi s navedenim učesnicima udruženih zločinačkih poduhvata.²¹⁴ Optuženi kao razlog za pozivanje tog svjedoka da svjedoči usmeno navodi i nedosljednosti u ranijem svjedočenju tog svjedoka.²¹⁵

143. Vijeće zaključuje da ranije svjedočenje svjedoka br. 190, premda se u njemu ne opisuju djela i ponašanje optuženog, sadrži opis položaja optuženog u hijerarhiji Glavnog štaba, kao i da se veliki dio predloženih dokaza koji se pribavljaju putem njega odnosi na djela i ponašanje drugih učesnika navedenih udruženih zločinačkih poduhvata, posebno Beare. Odvagnuvši sve relevantne faktore, Vijeće na osnovu pravila *92bis(A)(ii)(a)* i *(b)* zaključuje da, s obzirom na stepen pouzdanosti i važnosti predloženih dokaza svjedoka br. 190, opšti interes nalaže da se to svjedočenje prezentira usmeno. Zahtjev tužilaštva u vezi sa svjedokom br. 190 se stoga odbija.

VI. DISPOZITIV

Iz gorenavedenih razloga, Pretresno vijeće, na osnovu pravila 54, 89, *92bis* i *94bis* Pravilnika, ovim **DJELIMIČNO ODOBRAVA** Zahtjev i:

- (1) **DAJE** dozvolu stranama u postupku da podnesu Repliku, odnosno Dupliku;
- (2) **NALAŽE** sljedeće:
 - (a) Pismene izjave i/ili transkripti ranijih iskaza ponuđeni u Zahtjevu na osnovu pravila *92bis*, Dodatak B, u vezi sa svjedocima br. 24, 25, 28, 45, 46, 57, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 97, 101, 104, 106, 111, 113, 116, 118, 119, 120, 123, 124, 146, 147, 154, 155, 157, 159, 160, 161, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 173, 178 i 181 privremeno se uvrštavaju u dokaze na osnovu pravila *92bis(A)*

²¹¹ Zahtjev na osnovu pravila *92bis*, Dodatak A, str. 54, bilješka u vezi sa svjedokom br. 190.

²¹² Zahtjev na osnovu pravila *92bis*, Dodatak A, str. 54, bilješka u vezi sa svjedokom br. 190.

²¹³ Četvrti dio odgovora, par. 225.

²¹⁴ Četvrti dio odgovora, par. 228.

²¹⁵ Četvrti dio odgovora, par. 227–228.

- i/ili (B) bez pozivanja svjedoka da pristupe radi unakrsnog ispitivanja, pod uslovom da tužilaštvo u roku od 30 dana od datuma donošenja ove Odluke dostavi njihove brojeve prema spisku na osnovu pravila 65ter u ovom predmetu i sve transkripte u čijem zaglavlju stoji "neslužbena nekorrigirana verzija" zamijeni transkriptima koji odgovaraju službenom spisu;
- (b) Povezani dokazni predmeti ponuđeni u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, Dodatak B, koji su u relevantnim ranijim postupcima prihvaćeni posredstvom svjedoka navedenih u paragrafu (2)(a) gore u tekstu, privremeno se prihvataju, pod uslovom da tužilaštvo u roku od 30 dana od datuma donošenja ove Odluke dostavi njihove brojeve prema spisku na osnovu pravila 65ter u ovom predmetu;
- (c) Pismene izjave i/ili transkripti ranijih iskaza ponuđeni u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, Dodatak B, u vezi sa svjedocima br. 2, 6, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 36, 41, 51, 52, 54, 56; 61, 122, 125, 132, 133, 138, 140, 141, 142, 143, 145, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 156, 158, 162, 175, 177, 179, 180, 183 i 184 privremeno se uvrštavaju u dokaze, pod uslovom da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja, da se zadovolje kriterijumi iz pravila 92ter, kao i da tužilaštvo u roku od 30 dana od datuma donošenja ove Odluke dostavi njihove brojeve prema spisku na osnovu pravila 65ter u ovom predmetu i sve transkripte u čijem zaglavlju stoji "neslužbena nekorrigirana verzija" zamijeni transkriptima koji odgovaraju službenom spisu;
- (d) Povezani dokazni predmeti ponuđeni u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, Dodatak B, koji su u relevantnim ranijim postupcima prihvaćeni posredstvom svjedoka nabrojenih u paragrafu (2)(c) gore u tekstu, privremeno se prihvataju pod uslovom da ti svjedoci pristupe radi unakrsnog ispitivanja, da se zadovolje kriterijumi iz pravila 92ter, kao i da tužilaštvo u roku od 30 dana od datuma donošenja ove Odluke za materijal koji predlaže u vezi sa svakim svjedokom u Zahtjevu na osnovu pravila 92bis, Dodatak B, navede sljedeće:
- (i) sve dokazne predmete koji su posredstvom relevantnog svjedoka prihvaćeni u svakom od ranijih postupaka;
 - (ii) sve dokazne predmete koje su relevantni svjedoci koristili, a koji su prihvaćeni posredstvom nekog drugog svjedoka u svakom od ranijih postupaka;

- (iii) sav materijal koji je relevantni svjedok koristio u sudnici, ali koji nije prihvaćen u svakom od ranijih postupaka; i
- (iv) njihove brojeve prema spisku na osnovu pravila 65ter u ovom predmetu, za materijal koji se navodi u stavkama (i)-(iii) gore u tekstu.
- (e) Tužilaštvo će, u roku od 30 dana od datuma donošenja ove Odluke, saopštiti Vijeću namjerava li zatražiti zaštitne mjere ili izmjenu zaštitnih mjera za bilo kojeg od svjedoka čiji se predloženi dokazi privremeno prihvataju gore u tekstu; kao i da li bilo koju od pismenih izjava, transkripata ili povezanih dokaznih predmeta prihvaćenih ovom odlukom treba uvrstiti u spis pod pečatom;
- (3) **NALAŽE** Sekretarijatu da označi radi identifikacije materijal opisan u tačkama (2)(a)-(2)(d) gore u tekstu;
- (4) **NALAŽE** da će za materijal naveden u tačkama (2)(d)(ii) i (iii) gore u tekstu koji nije prihvaćen posredstvom relevantnog svjedoka u ranijem postupku Vijeće, prije nego ga prihvati, zatražiti dodatne dokaze njegove važnosti za ovaj predmet.
- (5) **ODBIJA** Zahtjev u svim drugim pogledima.

Sastavljeno na engleskom i francuskom jeziku, a mjerodavan je tekst na engleskom jeziku.

/potpis na originalu/

sudija Christoph Flügge,
predsjedavajući

Dana 7. jula 2010.
U Haagu,
Nizozemska

[pečat Međunarodnog suda]